

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Vapaaehtoisuus kehitysyhteistyössä

LiiKe ry:n vapaaehtoisten kokemuksia vapaaehtoistyöstä Tansaniassa

Kreetta Astala

Kansalaisjärjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 05 / 2014

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaisjärjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Kreetta Astala	Sivumäärä 43 ja 5 liitesivua
Työn nimi Vapaaehtoisuus kehitysyhteistyössä – Liike ry:n vapaaehtoisten kokemuksia vapaaehtoisuudesta Tansaniassa	
Ohjaava(t) opettaja(t) Ruut Kaukinen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Liikunnan kehitysyhteistyöjärjestö Liike ry	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyöni on selvitys Liikunnan kehitysyhteistyöjärjestö Liike ry:n vuosina 2009 - 2012 vapaaehtoisena olleiden kokemuksista vapaaehtoisuudesta Tansaniassa. Liikkeen vapaaehtoisten kokemuksista ei ole ennen tehty vastaavanlaista kirjallista selvitystä. Opinnäytetyön tavoite on tuottaa vapaaehtoisten kokemuksista uutta tietoa, jota voidaan käyttää vapaaehtoisuuden organisoimisen kehittämisessä. Selvityksen aineistoa onkin jo käytetty Liikkeen vapaaehtoisten perehdytyksen kehittämisessä kehittämissuoritukseni syksyllä 2013.</p> <p>Selvityksen aineistona olen käyttänyt keväällä 2013 toteuttamani vapaaehtoisuuskyselyn vastauksia sekä Kehitysyhteistyön palvelukeskus Kepan Etelän vapaaehtoisohjelma ETVON kautta Liikkeen vapaaehtoisena olleiden raportteja vapaaehtoisuudesta. Lisäksi olin osana kehittämissuoritukseni itse tutustumassa vapaaehtoisten arkeen Tansaniassa.</p> <p>Opinnäytetyöni tavoite on tuoda Liikelle uutta tietoa vapaaehtoisten kokemuksista, jotta he voivat kehittää toimintaansa sekä vapaaehtoisille että toiminnalleen hyödyllisempään suuntaan. Opinnäytetyön tulosten perusteella olen tehnyt kehittämissuorituksia muun muassa vapaaehtoisten perehdytykseen ja kommunikaation parantamiseen liittyen. Tuloksista selviää myös, millaisia motiiveja vapaaehtoisilla on vapaaehtoisuuteen kehitysyhteistyössä ja miten nämä motiivit vaikuttavat vapaaehtoisuuteen lähtemiseen ja jakson onnistumiseen.</p> <p>Selvityksen vahvuus on siinä, että se tuo selvästi esiin vapaaehtoisten äänen ja mielipiteet toiminnasta. Tuloksista selviää Liikkeen vapaaehtoisten näkemyksiä, mutta monet aiheet ovat myös yleistettävissä vapaaehtoisuuteen kehitysyhteistyössä. Siksi opinnäytetyöni voi olla mielenkiintoinen myös muiden kehitysyhteistyöjärjestöjen vapaaehtoistoiminnan näkökulmasta.</p>	
Asiasanat Vapaaehtoisuus, kehitysyhteistyö, kansalaisjärjestöt, Tansania	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Civic Activities and Youth Work

ABSTRACT

Author Kreetta Astala	Number of Pages 43 + 5
Title Voluntary Work in Development Co-operation – Experiences of LiiKe’s Volunteers About Voluntary Work in Tanzania	
Supervisor(s) Ruut Kaukinen	
Subscriber and/or Mentor LiiKe – Sports & Development	
Abstract <p>My thesis is a report concerning the experiences of LiiKe association’s volunteers about voluntary work in Tanzania 2009 – 2012. There hasn’t been any similar written report about the experiences of LiiKes volunteers. The aim of my thesis is to produce new information about the experiences of the volunteers that can be used to develop the organization of voluntary work in the association. Data of the report has been already used in developing LiiKe volunteers’ orientation to their voluntary work in Tanzania as a part of my development project in autumn 2013.</p> <p>As data in my report I have used answers of the voluntary inquiry that I carried out in spring 2013 and reports written by LiiKe’s volunteers from Kepa’s (an umbrella organization for Finnish civil society organizations) Etvo-program (Finnish volunteer programme) of their voluntary period in Tanzania. I was also getting to know the routine of volunteers in Tanzania myself.</p> <p>The goal of my thesis is to bring new information to LiiKe about the experiences of volunteers so that they can develop their activities to a more productive direction in benefit of the volunteers and the organization. On the basis of the results of the thesis I have made some developing suggestions concerning for example the orientation of volunteers and improving communication. The results also bring out what kind of motives volunteers have and how those motives affect the volunteer’s decision to join voluntary work and the success of their voluntary period.</p> <p>The strength of the report is that it clearly brings out the voice and opinions of the volunteers about the voluntary work. The results present the views of LiiKe’s volunteers but many of the items can be generalized to voluntary work in development co-operation in general. Therefore my thesis can be interesting also to other development co-operation organizations’ voluntary work.</p>	
Keywords Voluntary work, development co-operation, civic organization, Tanzania	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 LiiKe ja SDA – järjestöjen kuvaus	6
2 VAPAAEHTOISTYÖ JÄRJESTÖJEN KEHITYSYHTEISTYÖSSÄ	7
2.1 Järjestöjen kehitysyhteistyö	8
2.2 Vapaaehtoistyö ja vapaaehtoistoiminta kehitysyhteistyössä	9
2.3 Vapaaehtoistyön ohjaus	12
2.4 Vapaaehtoistyön motiivit kehitysyhteistyössä	12
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	16
4.1 Vapaaehtoiskysely ja Etvo -raportit	17
5 TULOSTEN ANALYYSIA	19
5.1 LiiKen vapaaehtoistyöntekijä	19
5.2 Pehdytyksen ja yhteistyön merkitys	21
5.3 Sopeutuminen Tansaniassa	25
5.4 Vapaaehtoistyö SDA:lla	27
5.5 Kokemukset ja tuntemukset vapaaehtoisjakson aikana	28
5.6 Vapaaehtoistyön haasteet ja mahdollisuudet	31
7 YHTEENVETO JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	34
7.1 Yhteenveto	34
7.2 Kehitysehdotuksia	36
7.3 Lopuksi	39
LÄHTEET	41
LIITTEET	44

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni on selvitys Liikunnan kehitysyhteistyöjärjestö LiiKe ry:n kautta vuosina 2009–2012 Tansaniassa olleiden vapaaehtoisten kokemuksista vapaaehtoisuuteen. LiiKen vapaaehtoiset käyvät vapaaehtoisjaksonsa jälkeen yleensä keskustelemassa jaksostaan LiiKen toimistolla, mutta mitään kirjallista selvitystä kokemuksista ei tehdä. Osa vapaaehtoisista tulee LiiKelle Kehitysyhteistyön palvelukeskus Kepan Etelän vapaaehtoisohjelma Etvon kautta, jossa tehdään sekä väliraportti että loppuraportti kirjallisesti. Tarve oli kuitenkin saada kaikkien vapaaehtoisten kokemuksista tietoa, jotta niiden avulla voitaisiin kehittää LiiKen toimintaa.

Tavoite opinnäytetyössä oli saada selville LiiKen toiminnan kehittämisen kannalta tärkeitä tietoja vapaaehtoisten kokemuksista ja tiestä vapaaehtoiseksi. Tietoja voi jatkossa käyttää hyväksi vapaaehtoistyön organisoimisessa ja kehittämisessä. Kehitysyhteistyössä tehtävän vapaaehtoistyöjakson täytyy olla hyödyllinen paikalliselle toimintaympäristölle ja järjestölle, mutta kuitenkin samalla mielekäs vapaaehtoiselle. Tavoitteena opinnäytetyössäni on kartoittaa vapaaehtoisten oman kokemuksen kautta, millaiset asiat edesauttoivat heidän vapaaehtoisjaksonsa onnistumista ja peilata sitä kirjallisuuden avulla tarpeeseen, joka vapaaehtoistyölle kehitysyhteistyöjärjestöissä on.

Toteutin selvityksen Webropol-kyselynä ja lisäksi käytin aineistona Etvovapaaehtoisten raportteja. Aineiston analysoinnissa olen käyttänyt hyväkseni omaa kokemustani, sillä olin helmi-maaliskuussa 2013 itse kehittämisprojektini harjoitteluosuuden Tansaniassa tutustumassa LiiKen kautta vapaaehtoistyöhön lähtevien arkeen. Oman kokemuksen lisäksi olen käyttänyt analysoinnissa hyväkseni aiheesta löytyvää kirjallisuutta.

Yksi selkeä kehittämiskohde, jota varten opinnäytetyölle oli tarve, oli LiiKen vapaaehtoisten perehdytys. Vuoden 2013 joulukuussa järjestettiin osana kehittämisprojektiani LiiKen ensimmäinen perehdytyspäivä. Perehdytyspäivä oli osa perehdytyksen kehittämistä, jossa oli tavoitteena tehdä perehdytyksestä osallistavampaa ja samalla antaa vapaaehtoisille mahdollisuus luoda kontakteja myös toisiinsa. Opinnäytetyöstäni

selviää vapaaehtoisten kokemuksia perehdytyksestä ja sen tärkeydestä, tietoja niistä käytimme hyväksemme jo perehdytyksen kehittämisessä. Myös vapaaehtoisten muut kokemukset vapaaehtoistyöstä olivat tärkeää tietoa perehdytyksen kehittämisessä.

Suoritin kehittämisprojektini harjoitteluosuuden Tansaniassa tutustuen LiiKen vapaaehtoisten arkeen. Ennen lähtöäni luin LiiKen perehdytysmateriaalin, mutten käynyt varsinaista henkilökohtaista perehdytystä läpi. Sain siis myös oman kokemuksen kunnollisen perehdytyksen tarpeellisuudesta. Koin myös lyhyen harjoitteluni aikana hieman sitä arkea, mitä vapaaehtoisten elämä on Tansaniassa ja millaista työtä he LiiKen tansanialaisella yhteistyöjärjestöllä Sports Development Aid:illä tekevät. Kokemukseni oli ensisijaisen tärkeää tulosten analysoinnissa, sillä koen ymmärtäväni vapaaehtoisia paremmin oltuani paikanpäällä itsekkin.

Toivon, että opinnäytetyöni tulokset ovat hyödynnettävissä laajemmaltikin toimialalla. Opinnäytetyö käsittelee juuri LiiKen vapaaehtoisten kokemuksia, mutta kertoo myös laajemmin vapaaehtoisuudesta erityisesti kehitysyhteistyössä. Uskon, että tuloksia voi soveltaa muidenkin kehitysyhteistyöjärjestöjen ja osittain myös muiden järjestöjen vapaaehtoistoimintaan.

1.1 LiiKe ja SDA – järjestöjen kuvaus

Liikunnan kehitysyhteistyöjärjestö LiiKe ry on vuonna 2001 perustettu suomalainen kansalaisjärjestö. LiiKe ry:n tavoitteena on tukea lasten koulunkäyntiä liikunnan keinoin. Järjestö tukee liikuntapaikkarakentamista ja helpottaa liikuntavälinepulaa peruskouluissa sekä kannustaa lapsia koulunkäyntiin liikunnan avulla. LiiKe pyrkii lisäämään tasa-arvoa muun muassa järjestämällä tytöille joukkueita yhtäläillä kuin pojille sekä edistämällä työllistymistä ja terveellisiä elämäntapoja. LiiKe järjestää liikunnallista koulutusta, seminaareja, tapahtumia, turnauksia ja tietoisuuksia sekä tuottaa kehitysmaiden käyttöön suunnattua liikunnallista kirjallisuutta. Järjestö pyrkii myös lisäämään suomalaisten ja kehitysmaiden liikuntajärjestöjen yhteistyötä sekä tekee Suomessa globaalikasvatusta. (LiiKe 2014.)

LiiKellä on monia eri hankkeita Tansaniassa; yhteistyötä peruskoulujen kanssa, opettajakoulutusta sekä hanke äitien ja tyttären liikunnan ja terveystasvatuksen kehittämiseksi. LiiKe ry:n paikalliset yhteistyökumppanit Tansaniassa ovat Sports Development Aid, Singida Teachers' Union sekä opettajankoulutuslaitokset eri puolilla Tansaniaa. LiiKe ry järjestää suomalaisille liikunnasta ja kehitysyhteistyöstä kiinnostuneille mahdollisuuksia toimia vapaaehtoistyöntekijänä yhteistyöorganisaatioissaan Tansaniassa. (LiiKe 2014.)

LiiKen yhteistyökumppani Sports Development Aid, SDA, on useimpien LiiKen Tansaniaan lähettämien vapaaehtoistyöntekijöiden pääasiallinen työpaikka vapaaehtoisjaksonsa aikana. SDA on toiminut vuodesta 2001 lähtien Tansaniassa. Järjestö on rekisteröity ja on toiminut Tansanian kansallisen urheilun neuvoston (National Sports Council of Tanzania) alla vuodesta 2004. (Introduction to SDA 2006.) SDA toimii Tansaniassa kolmessa eri paikallisyksikössä: Mtwarassa, Lindissä ja Singidassa. SDA:n toimintaan kuuluu liikunta tuntien pitäminen yhteistyökouluilla, Mothers & Daughters –projekti (M&D), erilaisten turnausten ja tapahtumien järjestäminen, terveystasvatuksen edistäminen, urheiluvälineiden ja -paikkojen ylläpito ja toimittaminen kouluille, sukupuolten tasa-arvon edistäminen ja kansainvälinen yhteistyö.

2 VAPAAEHTOISTYÖ JÄRJESTÖJEN KEHITYSYHTEISTYÖSSÄ

Opinnäytetyössäni käsittelen kehitysyhteistyössä vapaaehtoistyötä tehneiden kokemuksia vapaaehtoistyöstä. Seuraavaksi kerron järjestöjen kehitysyhteistyöstä, vapaaehtoistyöstä erityisesti kehitysyhteistyössä, vapaaehtoistyön ohjauksesta ja vapaaehtoistyön motiiveista. Kerron järjestöjen kehitysyhteistyöstä yleisesti ja lyhyesti siitä, mistä järjestöjen kehitysyhteistyön rahoitus yleensä koostuu. Käsittelen vapaaehtoistoiminnan ja vapaaehtoistyön käsitteitä sekä kuvaan vapaaehtoistyöntekoon vaikuttavia tekijöitä. Kerron lyhyesti vapaaehtoistyön ohjauksen tarpeesta ja siinä huomioon otettavista tekijöistä. Lopuksi pohdin vapaaehtoistyön motivaatiota ja esittelen Yeungin vapaaehtoismotivaation timanttimallin.

2.1 Järjestöjen kehitysyhteistyö

Kehitysyhteistyö tarkoittaa niin sanotun kehittyneen maan ja kehitysmaan välistä yhteistyötä. Kehitysyhteistyössä on tarkoitus korjata jotain (Koponen 2006, 8). Aiemmin puhuttiin myös kehitysavusta, mutta nykyään halutaan päästä eroon avunantaja – autettava asetelmasta ja siksi nykyään tavoitteena on ennen kaikkea yhteistyön tekeminen. Suomessa järjestöjen kehitysyhteistyö on usein suomalaisen ja kehitysmaan järjestön välistä yhteistyötä (Väyrynen 2010, 3). Järjestöillä onkin Suomen kehityspoliittikan kannalta erityinen rooli kehitysmaiden kansalaisyhteiskunnan vahvistamisessa (Kehityspoliittinen kansalaisyhteiskuntalinjaus 2010, 11). Järjestöjen välinen yhteistyö vaatii tietynlaista tasa-arvoa, joka on hankala saavuttaa, kun toinen osapuoli on pääasiallisesti vastuussa rahoituksesta. Niin kauan kuin Pohjoisen yhteistyökumppani on vastuussa rahoituksesta, on tietynlainen valta-asetelma olemassa, eikä sitä voi täysin muuttaa. Kansainvälisen yhteistyön sopimuksilla, kuten avunantajien ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kehitysyhteistyön tuloksellisuuden parantamiseksi tehdyllä Pariisin julistuksella ja sitä täydentävällä Accaran toimintaohjelmalla, on pyritty parantamaan avun tuloksellisuutta ja tulosten kestävyttä sekä lisätä kehitysmaiden omaa valtaa ja vastuuta kehityksestä (Kehityspoliittinen kansalaisjärjestölinjaus 2010, 17; Pitkänen 2010, 10). Tarkoitus kehitysyhteistyössä on tukea paikallisia järjestöjä toiminnassaan ja sen vakiinnuttamisessa kestäväksi sekä lopulta riippumattomaksi ja itsenäiseksi paikallisten ylläpitämäksi toiminnaksi (Kehityspoliittinen kansalaisyhteiskuntalinjaus 2010, 15).

Kehitysyhteistyöjärjestöjen toiminta rahoitetaan valtion kehitysyhteistyömäärärahojen ja järjestön omarahoituksen avulla. Valtionavustuslaki määrää, että kehitysyhteistyön hanketuki ei saa olla hankkeen koko rahoitus, vaan hankkeiden rahoituksesta osa täytyy olla myös järjestöjen omarahoitusta. Omarahoituksen osuus hankkeen kokonaiskustannuksista on vähintään 15 %, josta vähintään 7,5 % täytyy olla rahallista, loput saa kattaa myös vapaaehtoistyöllä tai tavaralahjoituksilla. Vapaaehtoistyön arvo lasketaan työntekomaan kyseisestä työstä maksettavan bruttopalkan mukaan. Tavaralahjoitusten arvo lasketaan kirjanpidossa niiden todellisen arvon mukaan. (Onali

2008, 51 - 55.) Valtion tuesta johtuen kehitysyhteistyöhankkeita ohjaavat järjestöjen tavoitteiden lisäksi myös poliittiset linjanvedot. Ulkoministeriö edellyttää myös tiettyä kontrollia ja raportointia hankkeista. (Kontinen 2008, 45.)

Ulkoasiainministeriö tukee järjestöjen kehitysyhteistyötä, koska se täydentää julkista ja EU:n kehitysyhteistyötä. (Ulkoasiainministeriö 2014). Järjestöt tekevät yhteistyötä suoraan kehitysmaiden kansalaisyhteiskuntien kanssa ja voivat siten tavoittaa ihmisryhmiä ja saada aikaan muutosta, joihin julkinen kehitysyhteistyö ei aina yletä (Ulkoasiainministeriö 2014; Väyrynen 2010, 3). Ulkoministeriön puolesta järjestöjen kehitysyhteistyön tavoitteena on edistää YK:n vuosituhattavoitteita ja vahvistaa kehitysmaiden kansalaisyhteiskuntia (Ulkoasiainministeriö 2014). YK:n vuosituhattavoitteita on kahdeksan ja ne sovittiin vuonna 2000 maailman johtajien kesken, jotta maailmasta tulisi parempi paikka. Tavoitteet tulee saavuttaa vuoteen 2015 mennessä. Vuosituhattavoitteiden tarkoituksena on linjata selkeät, yhteiset tavoitteet kansainväliselle yhteistyölle. (UNDP 2014.) Kun kaikilla toimijoilla on yhteiset tavoitteet, myös niiden toteutuminen on todennäköisempää. Järjestöjen kehitysyhteistyön tavoitteena on myös tukea kehitysmaiden paikallista kansalaisyhteiskuntaa ja siten juurruttaa toimintaa paikallisten käsiin.

2.2 Vapaaehtoistyö ja vapaaehtoistoiminta kehitysyhteistyössä

Vapaaehtoistoiminta on palkatonta, yleishyödyllistä ja usein jonkin tahon organisoimaa toimintaa, joka lähtee tekijän omasta halusta toimia (Nylund & Yeung 2005, 15). Vapaaehtoistoimintaa on kuvattu myös vastuun ottamisena ja yhteiseen hyvään sitoutumisena (Seppo 2008, 4). Vapaaehtoistoiminnan määrittelyssä juuri yleishyödyllisyys, yhteinen hyvä on tärkeää ottaa huomioon. Palkaton ja vapaaehtoinen toiminta pelkän oman hyvän saavuttamiseksi ei ole vielä vapaaehtoistoimintaa. Vapaaehtoistoiminta on yksilön toimintaa, joka on laajemmin organisoitu. Myöskään pelkkä yksilön vapaaehtoinen toiminta yhteisen hyväksi ei siis riitä vapaaehtoistoiminnaksi. (Koskiahho 2001, 16.)

Käsite vapaaehtoistoiminta vakiintui suomalaisten järjestöjen käyttöön 1980-luvulla korostamaan vapaaehtoistoiminnan ja palkkatyön eroa. Käsite vapaaehtoistyö taas korostaa työn tärkeyttä ja sitä käytetään kansainvälisesti enemmän (voluntary work, frivilligt arbete). (Porkka 2009, 60.) Käsitteitä vapaaehtoistoiminta ja vapaaehtoistyö käytetään usein synonyymeina, mikä on mielestäni hieman hämmentävää, sillä eivät käsitteet toiminta ja työ tarkoita samaa asiaa. Toiminta kuvaa kaikkea tekemistä yleisesti. Toimintaa on niin työskentely kuin syöminen ja käveleminenkin. Käsitettä työ käytetään yleensä ansiotyöstä. Työn teko on toimintaa, mutta kaikki toiminta ei ole työn tekoa. Siksi näen myös vapaaehtoistoiminnan kuvaavan laajemmin kaikkea palkatonta ja vapaaehtoista toimintaa yhteisen hyvän vuoksi. Vapaaehtoistyö taas on aina myös jonkin tahon organisoimaa. Kuten palkkatyötä, vapaaehtoistyötäkin ohjataan ja johdetaan. Vapaaehtoistyö on työn kaltaista toimintaa, jota tehdään vapaaehtoisesti ja siitä ei makseta palkkaa. Vapaaehtoistyö on siis aina vapaaehtoistoimintaa, mutta vapaaehtoistoiminta ei aina ole työn kaltaista, eikä siis aina vapaaehtoistyötä.

Opinnäytetyössäni käytän vapaaehtoistoiminnan ja vapaaehtoistyön termejä edeltävän määritelmäni mukaan. Vapaaehtoistoiminnalla tarkoitan laajemmin kaikkea vapaaehtoista, kuitenkin organisoitua ja yhteisen hyvän vuoksi tehtyä toimintaa, kun taas vapaaehtoistyö kuvaa tarkemmin nimenomaan työn kaltaista toimintaa. Käsitteiden opinnäytetyössäni vapaaehtoistoimintaa kehitysyhteistyössä, tarkemmin suomalaisten vapaaehtoistoimintaa Tansaniassa. Suomalaisilla vapaaehtoisilla on Tansaniassa työpaikka, työtehtäviä ja työajat. Heidän vapaaehtoistoimintansa on siis hyvinkin työn kaltaista ja siksi käytän siitä lähinnä vapaaehtoistyön termiä.

Vapaaehtoistyötä voi tehdä monin eri tavoin. Se voi olla jatkuvaa, säännöllistä työskentelyä oman palkkatyön tai opiskelun ohella. Vapaaehtoistyö voi olla myös kausiluonteista, johtuen esimerkiksi ihmisten erilaisesta elämäntilanteesta. Nykyään monet järjestöt tarjoavat mahdollisuutta lähteä ulkomaille kausiluonteiseen vapaaehtoistyöhön. Vapaaehtoistyötä on mahdollista tehdä hetkellisesti, esimerkiksi osallistumalla jonkin kampanjan toteuttamiseen tai tapahtuman järjestelyihin. 2000-luvulla tällainen pätkävapaaehtoisuus lisääntyi. Pätkävapaaehtoisuus voi olla hetkellistä toimintaa,

esimerkiksi tapahtuman järjestämiseen osallistumista tai se voi olla säännöllisempää, mutta määritellyn jakson mittaista toimintaa. (Nylund & Yeung 2005, 28.)

Kansainvälinen vapaaehtoistyö on usein nimenomaan pätävävapaaehtoistoimintaa ja sitä on kuvailtu myös episodisena, eli jaksomuotoisena. Ylikansallinen vapaaehtoistyö tarkoittaa kansainvälisen vapaaehtoistyön muotoa, jossa ihmiset matkustavat toiseen maahan tehdäkseen vapaaehtoistyötä. (Nylund & Yeung 2005, 30.) Ylikansallinen vapaaehtoistyö on säännöllistä, mutta vain määrätyn jakson mittaista toimintaa. Vapaaehtoinen lähtee ennalta sovituksi ajaksi kohdemaahan, jossa hän tekee päivittäin vapaaehtoisena töitä yhteisen asian eteen, mutta palattuaan kotimaahansa hän harvoin jatkaa samaa vapaaehtoistyötä enää kotimaassaan. Ylikansallisesta vapaaehtoistyöstä on puhuttu myös hieman kyseenalaisesti turismivapaaehtoistyönä. Termi turismivapaaehtoistyö voi antaa harhaanjohtavan kuvan vapaaehtoistyön tärkeydestä ja motiiveista. Kuitenkin samalla termi sisältää sekä vapaaehtoisen tekemän työn että kokemukset ja matkailun, joita hän vapaaehtois kautenaan pääsee kokemaan. (Nylund & Yeung 2005, 30.)

Vapaaehtoistyö on tärkeä voimavara, jonka avulla järjestöt voivat saavuttaa tuloksia, joita ei pelkän palkatun työvoiman resursseilla saataisi aikaan. Myös suomalaisten kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyössä vapaaehtoistyö on korvaamattomassa roolissa (Hakkarainen & Kontinen 2008, 5). Kehitysyhteistyössä vapaaehtoistyötä tehdään sekä Suomessa että kohdemaassa. Kehitysyhteistyön kohdemaassa vapaaehtoistyötä tekevät usein sekä suomalaiset vapaaehtoistyöntekijät, jotka ovat jonkin määritellyn jakson ajan kehitysmaassa vapaaehtoisina, että paikalliset vapaaehtoiset. Vapaaehtoistyön määrittely eroaa jonkin verran ”Pohjoisen” ja ”Etelän” välillä, sillä yhteiskunta ja yhteisöt rakentuvat niissä eri tavoin. Pohjoisessa vapaaehtoistyön määrittelynä käytetään joskus myös sitä, että se tehdään virallisen palkkatyösuhteen ulkopuolella. Kuitenkin useissa Etelän maissa ihmiset hankkivat elinehtonsa virallisten palkkatyösuhteiden ulkopuolella. (Hirvelä 2008, 80.) Määrittelynä virallisen palkkasuhteen ulkopuolisuus toimii meillä hyvin, mutta ei kuvaa välttämättä sopivalla tavalla kehitysmaiden vapaaehtoistoimintaa.

2.3 Vapaaehtoistyön ohjaus

Vapaaehtoistyö voidaan nähdä ammattilaisten työtä täydentävänä, ikään kuin sinä lisänä, jota ammattilainen ei ehdi tekemään (Yeung 1999, 27). Siksi vapaaehtoistyö, kuten palkkatyökin, vaatii ohjausta. Työnohjauksessa on kyse vapaaehtoisten tukemisesta ja huomioon ottamisesta. (Harju 2008, 4.) Ammatillisen työnohjauksen on tutkimuksissa todettu vaikuttavan työntekijän työvalmiuksien ja motivaation lisääntymiseen, ammatti-identiteetin ja minäkäsityksen voimistumiseen sekä työn hallinnan tunteen paranemiseen (Porkka 2009, 52). Myös vapaaehtoisten työnohjaus vaikuttaa varmasti positiivisesti vapaaehtoisten työmotivaatioon ja jaksamiseen. Hyvin tehtäviensä tasalla olevat vapaaehtoistyöntekijät jaksavat pysyä mukana toiminnassa, sillä heillä on käsitys siitä, mitä he tekevät ja miksi (Porkka 2009, 80). Työnohjaus on tärkeää, jotta vapaaehtoisten työpanos johtaisi mahdollisimman suureen hyötyyn sekä järjestölle että vapaaehtoiselle.

Vapaaehtoistyön työnohjaus eroaa ammatillisesta työnohjauksesta, sillä vapaaehtoiset saattavat olla toiminnassa mukana monin eri tavoin samaan aikaan ja heillä saattaa olla myös vahva tunneside toimintaan ja kokemus toiminnan onnistumisen vastuusta (Porkka 2009, 66). Vapaaehtoistyötä tehdään ilman erityistä palkkiota, jolloin työ valitaan omien intresseiden ja arvojen mukaan. Vapaaehtoistoimintaa tehdään, sillä halutaan vilpittömästi edistää toimintaa. Vapaaehtoistyön työnohjaajan täytyy ymmärtää ja olla selvillä järjestön toiminnasta laajemmin, jotta hän osaa ohjata vapaaehtoistoiminnan järjestön tavoitteita ja muuta toimintaa tukevaksi (Porkka 2009, 67). Vapaaehtoistyön tukee olla sekä vapaaehtoiselle mielekästä toimintaa, että toimintaa organisoivalle järjestölle hyödyllistä. Vapaaehtoistyöstä on myös tehty tutkimuksia, joissa on selvinnyt, että yhteisöllisyys ja yhdessä asetetut tavoitteet palvelevat yhä enemmän yksilöllistymistä (Porkka 2009, 67).

2.4 Vapaaehtoistyön motiivit kehitysyhteistyössä

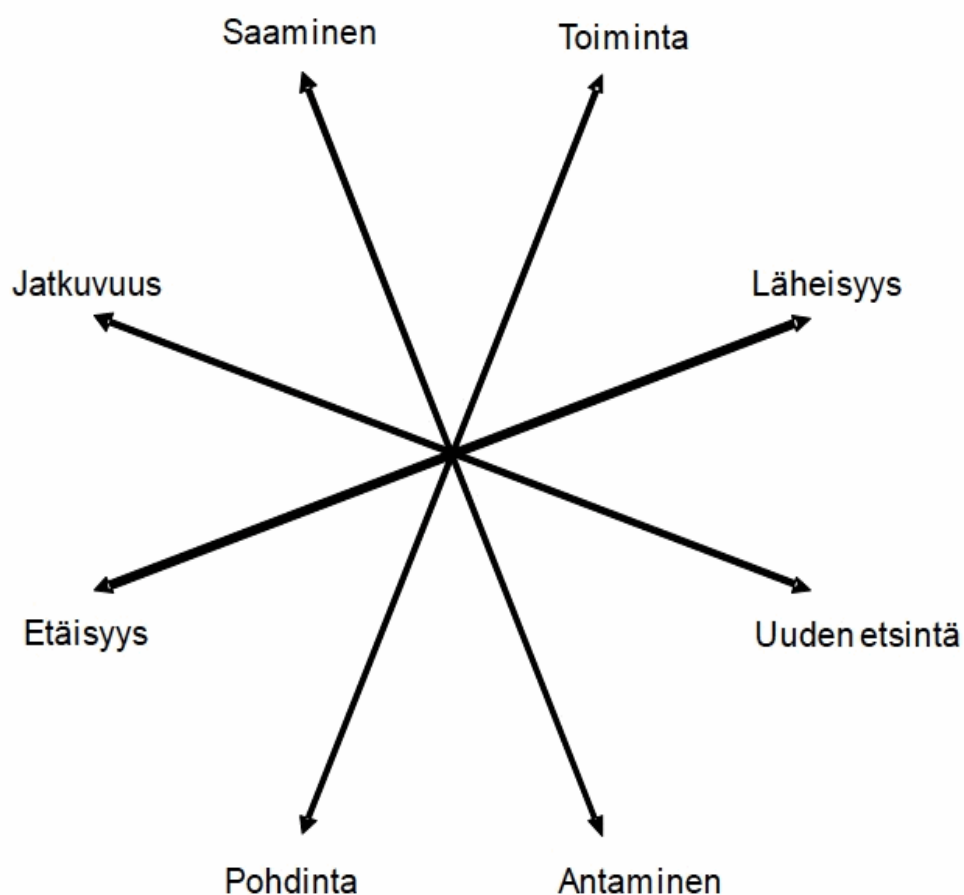
Vapaaehtoistyö on mielekästä kun sekä vapaaehtoistyön kohde että vapaaehtoistyöntekijä saavat työstä jotakin. Vaikka vapaaehtoistyöntekoon sisältyy käsitys vilpit-

tömästä auttamisesta ja työpanoksen antamisesta ilman odotusta palkkiosta, vapaaehtoistyöstä haetaan yleensä kuitenkin jotain hyötyä myös itselle. Vapaaehtoistyöstä saatu hyöty voi liittyä vapaaehtoistyöntekijän ammatillisten tai henkilökohtaisten kokemusten kartuttamiseen. (Harju 2008, 4.) Vapaaehtoistyötä organisoivan tahon on tärkeää tiedostaa millaista hyötyä heidän vapaaehtoistyöntekijöilleen on tarjolla, eli mikä motivoi vapaaehtoisuuteen. Vapaaehtoistyöntekijöiden motiivien tiedostaminen auttaa uusien vapaaehtoisten rekrytoimisessa ja vanhojen pitämisessä tyytyväisinä toimintaan. Tehokkaimpia vapaaehtoisten rekrytointia tukevia tekijöitä ovat toisten vapaaehtoisten kertomukset omasta vapaaehtoistyöstään (Nylund & Yeung 2005, 31). Vapaaehtoistyötä on syytä tutkia, selvittää vapaaehtoisten motiiveja ja niihin vaikuttavia asioita, jotta vapaaehtoistyötä organisoivat tahot voivat osaltaan vaikuttaa vapaaehtoisuuden positiivisiin kokemuksiin ja siten ylläpitää vapaaehtoistyötä omassa organisaatiossaan.

Motiiveilla viitataan psykologiassa niihin ulkoisiin ja sisäisiin tekijöihin, jotka saavat ihmisen toimimaan (Yeung 2005a, 84).

Motiivit ajavat ihmisen valintoja ja tekoja, oikeastaan koko elämää. Motiivit ovat syy siihen, miksi nousemme ylös aamulla, miksi syömme aamupalaksi puuroa emmekä jäätelöä, miksi käytämme julkisia kulkuneuvoja emmekä aja kaikki omilla autoillamme töihin, miksi menemme töihin emmekä huononakaan aamuna jätä menemättä. Motiivit ovat henkilökohtaisia ja jokaisen omaa toimintaa ohjaavia tekijöitä. Hyvinkin erilaiset motiivit voivat ohjata samaa toimintaa, jotkut valitsevat julkisen liikenteen sen ekologisuuden takia, toiset ruuhka-aikojen vuoksi ja kolmannelle tärkeintä on hinta. Kuitenkin kaikelle toiminnalle on jokin henkilökohtainen syy, perustelu, eli motiivi. Motiiveista lähtee ihmisen motivaatio, eli halu tehdä jotakin. Motivaatio ei sisällä suoraan sitoutuneisuutta, mutta yleensä johtaa siihen. Motivaation ja sitoutumisen käsitteet voidaan nähdä liittyvän toisiinsa hyvin läheisesti ja molempiin suuntiin: sitoutuminen voi johtaa motivoitumiseen ja motivaatio sitoutumiseen (Yeung 2005a, 87). Motiivit muuttuvat ihmisen elämäntilanteen mukana (Kontinen 2008, 40). Ihmisen tekemistä ohjaavat eri asiat työelämässä kuin opiskelijaelämässä, yksin asuessa kuin perheellisenä tai eri ikäkausina.

Myös vapaaehtoistyötä ohjaavat erilaiset motiivit. Anne Birgitta Yeung on kuvannut vapaaehtoismotivaatiota timanttimallin avulla. Timanttimalli perustuu psykologian eri motiiviteorioihin (ks. lisää Yeung 2005a, 84 - 86) ja 18:lle evankelisluterilaisen kirkon vapaaehtoistoimijalle tehtyyn teemahaastatteluun (Yeung, 2005a 91). Teemahaastattelujen aineistosta nousi esiin 767 motivaation elementtiä, eli merkitysyksikköä. Merkitysyksikköjen perusteellisella analyysillä Yeung pyrki selvittämään millaisia kuvan ne antavat vapaaehtoismotivaation ilmiöstä. Lopulta hän päätyi kuvaamaan vapaaehtoismotivaatiota neljän motivaation ulottuvuuden avulla, jotka ovat saaminen - antaminen, jatkuvuus - uuden etsintä, etäisyys - läheisyys ja pohdinta - toiminta. Vapaaehtoismotivaation 767 merkitysyksikköä Yeung sai sijoitettua näiden elementtien ääripäihin tai niiden välimaastoon. (Yeung 2005a, 95 - 96.) Vapaaehtoismotivaation neljä ulottuvuutta on myös kuvattu Yeungin vapaaehtoismotivaation timanttimallissa:

KUVIO 1. Vapaaehtoismotivaation timanttimalli, Yeung 2005b, 107

Vapaaehtoismotivaation timanttimalli kuvaa vapaaehtoismotivaation ilmiötä yleisellä tasolla. Mallista voi nähdä kaksi metaulottuvuutta: itseä päin ja itsestä pois. Ulottuvuudet eivät kuvaa välttämättä vapaaehtoisen altruistisia tai egoistisia motivaatioita, eikä ulottuvuuksia voi mitenkään arvottaa toisiinsa nähden. Ulottuvuudet ovat vuorovaikutteisia keskenään ja yksittäisen vapaaehtoisen motivaatiota voivat selittää yhtäläillä itseen päin kuin itsestä poispäin suuntautuvat ulottuvuudet. (Yeung 2005b, 107 - 108.) Oleellista ulottuvuuksissa onkin vapaaehtoisten motivaation jakautuminen sekä ulospäin että sisäänpäin suuntautuviin ulottuvuuksiin. Ylikansallisessa vapaaehtoistyössä on tärkeää, että vapaaehtoinen on motivoitunut ulospäin, eli motiivina on tehdä töitä kohdemaassa paikallisten tavoitteiden hyväksi. Kuitenkin vapaaehtoistyön tekeminen kaukana kotoa viittaa myös haluun kokea ja oppia jotain uutta, eli itseen suuntautuviin motiiveihin.

Ihmiset voivat olla motivoituneita itse toimintaan, olivat syyt sitten toiminnan mielekyys tai työkokemuksen saaminen. Kehitysyhteistyö motivoi itsessään, sillä kehitysyhteistyöhön vapaaehtoiseksi lähtijä voi oppia vapaaehtoistyössään paljon. Kehitysyhteistyö opettaa toisista kulttuureista sekä antaa mahdollisuuden nähdä uusia paikkoja ja tavata uusia ihmisiä. Kehitysyhteistyössä voi oppia myös hankehallintoa, joka voi olla yksilölle tulevaisuudessa tärkeä osaamisalue. Lisäksi kehitysyhteistyössä jokainen oppii myös jotain itsestään. (Kontinen 2008, 41.)

Auttamishalu on lähes kaiken vapaaehtoistyön, erityisesti myös kehitysyhteistyössä tehtävän vapaaehtoistyön, motiivina. Auttamishalu voidaan yhdistää myös altruismiin, eli pyrkimykseen tehdä mahdollisimman paljon hyvää muille. Altruismi on globaali arvo, joka kuuluu pitkälti kaikkien yhteisöjen ja ihmisten toimintaan (Leskinen 2008, 12). Joskus altruististen motiivien vastakohtana voidaan nähdä egoismi, eli pyrkimys tehdä mahdollisimman paljon hyvää itselle. Useimmiten vapaaehtoistoimintaan kehitysyhteistyössä motivoivat tekijät ovat kuitenkin sekoitus altruistisia ja egoistisia päämääriä, kuten halu auttaa sekä kehittää itseään (Nylund 2008, 28).

Vapaaehtoistoimintaan ihmisiä motivoivat monet erilaiset arvot, sosiaaliset siteet ja toiminnalliset tekijät. Arvot kertovat siitä, mitä ihminen pitää arvokkaana, mitä hän on

valmis puolustamaan. Vapaaehtoistyöhön kehitysyhteistyössä liittyy humanistisia arvoja, uskonnollisia arvoja ja moraalista valintaa oikean ja väärän välillä. Humanistisissa arvoissa korostuvat yleiset ihmisarvot ja niiden puolustaminen. Uskonnollisissa arvoissa on kyse lähimmäisenrakkaudesta ja kultaisesta säännöstä: tee toisille niin kuin toivot muiden tekevän sinulle. Sosiaaliset siteet ovat usein syy lähteä mukaan vapaaehtoistoimintaan. (Leskinen 2008, 15 -16.) Järjestöt ovat suuri vapaaehtoistyötä kehitysyhteistyössä organisoiva taho, jolla on myös omia arvoja ja tavoitteita. Arvot onkin tärkeä ymmärtää sekä vapaaehtoistyötä motivoivana että samalla vapaaehtoistyöpaikan valintaan vaikuttavana tekijänä. Vapaaehtoistyöhön hakeutuva ihminen hakeutuu sellaiseen järjestöön, jonka arvot vastaavat hänen arvojaan ja toiminnan tavoitteet ovat tämän yhteisen arvomaailman näkökulmasta hyväksytyjä ja tärkeitä. (Leskinen 2008, 18.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni aineisto koostuu toteuttamani kyselyn vastauksista, Etvo-vapaaehtoisten loppu- ja väliraporteista sekä omaan kokemukseeni perustuvasta tiedosta. Kyselyn toteutin helmi-maaliskuussa 2013 Webropol-kyselynä, jonka lähitin vuosina 2009 - 2012 vapaaehtoisena olleille. Käytössäni oli viisi vuosina 2009 - 2011 Kepan Etvo-ohjelman kautta vapaaehtoisena olleen raporttia sekä yksi vuonna 2012 kirjoitettu väliraportti, jonka kirjoittaja oli vapaaehtoisena 2012 - 2013. Loppuraportit saattavat olla myös kyselyyn vastanneiden vapaaehtoisten kirjoittamia, sillä kyselyyn sai vastata myös nimettömästi ja Etvo raportit sain käyttööni nimettöminä.

Tein opinnäytetyöni lisäksi kehittämisprojektin Liikelle. Kehittämisprojektini ja opinnäytetyöni tukevat toisiaan, sillä ne käsittelevät osittain samoja asioita. Kehittämisprojektini harjoittelun tein Tansaniassa helmi-maaliskuussa 2013 tutustuen suomalaisten vapaaehtoisten arkeen ja työtehtäviin. Pääsin kokemaan itse millaista on olla SDA:lla suomalaisena vapaaehtoisena. Tansaniassa viettämäni aika on erittäin tärkeässä roolissa tulosten tarkastelussa ja arvioinnissa, sillä ymmärrän paremmin vapaaehtoisia oltuani itse samassa tilanteessa.

4.1 Vapaaehtoisikysely ja Etvo -raportit

Kyselyn toteutin käyttämällä Webropol-kyselyn internet linkkiä, jonka lähetin sähköpostitse LiiKe ry:n kautta vuosina 2009 - 2012 olleille vapaaehtoisille, joita oli 29. Kyselyyn vastasi yhteensä 14 vapaaehtoisena ollutta, joista yhdellä kysely jäi kesken. Olen ottanut kaikki kysymykseen vastanneet huomioon analysoidessani vastauksia aina kysymyksen kohtaisesti. En asettanut myöskään mitään kysymyksiä pakollisiksi maldtaakseni kynnystä vastata kyselyyn. Myös tämä vaikuttaa vastanneiden määrään joissakin kysymyksissä.

Kyselyn 14 vastausta voi sinänsä näyttää pieneltä, mutta on tärkeää huomata, että se on kuitenkin noin puolet kaikista mahdollisista vastauksista. Vastausprosentti on siis kyselyssä kohtuullinen, vaikka vastausten määrä voi näyttää ensin pieneltä. Minusta on myös tärkeää ottaa huomioon, kuinka paljon enemmän vapaaehtoisia tavoitin kyselylomakkeella, kuin olisin saanut kasvotusten haastattelutilanteeseen, sillä kyselylomakkeeseen vastaaminen ei ole samalla tavalla aikaan ja paikkaan sidottua kuin haastattelu. Halusin tavoittaa mahdollisimman monta vapaaehtoista ja koin, että kyselylomakkeella voin saada vastauksia myös vapaaehtoisilta, joita en olisi voinut esimerkiksi välimatkojen takia tavoittaa. Halusin, että vastauksissa kuuluu kaikkien LiiKen vapaaehtoisten ääni, ei vain pääkaupunkiseudulla asuvien.

Haasteena kyselylomakkeessa voi olla, saadaanko siten oikeasti tietoa vapaaehtoisten näkemyksistä, sillä kyselyn tekijä päättää mitkä aiheet ovat tärkeitä ja millaisiin kysymyksiin halutaan vastauksia (Nylund & Yeung 2005, 22). Pyrin toteuttamaan kyselyn mahdollisimman avoimena, jotta vapaaehtoiset pääsisivät kertomaan mahdollisimman avoimesti omasta kokemuksestaan. Asetin kyselyyn myös monivalintakysymyksiä, joilla halusin selvittää, saanko vastauksista yhteneväisiä tuloksia vai jakaantuvatko vastaukset useampaan vaihtoehtoon. Lisäksi pyrin monivalintakysymyksillä helpottamaan kyselyyn vastaamista ja aiheisiin orientoitumista. Pidän kyselyssä myös tärkeänä valintaani antaa vapaaehtoisille mahdollisuus vastata kyselyyn nimet-

töminä. Mahdollisuus nimettömänä vastaamiseen antaa vastaajille tietynlaista vapautta kertoa kokemuksistaan rehellisesti.

Kyselyn tavoitteena oli selvittää vapaaehtoisena olleiden kokemuksia vapaaehtoisjaksonsa aikana. Tarkoitukseni on nostaa vapaaehtoisten kokemuksista esiin vapaaehtoisten omaa näkökulmaa vapaaehtoistyöstä ja vapaaehtoistyöjakson onnistumiseen tai epäonnistumiseen johtavista tekijöistä. Kysymykset on suunniteltu siten, että vapaaehtoisilla olisi mahdollisuus vapaasti kertoa omasta näkemyksestään ja omista kokemuksistaan vapaaehtoisena. Jaoin kysymykset (liitteenä) viiteen eri aihealueeseen: vastaajan perustiedot, kysymykset, jotka kartoittivat näkemyksiä ennen vapaaehtoisjakson alkua, vapaaehtoisjakson aikana ja vapaaehtoisjakson jälkeen sekä vapaaehtoisten mielipiteitä vapaaehtoistyöstä yleisesti. Kysymyksiä oli yhteensä 39, joista 11 monivalintakysymyksiä ja 28 avoimia kysymyksiä. Monivalintakysymyksissä käytin viisiportaista Likert-tyyppistä asteikkoa, jossa vastausvaihtoehdot olivat esimerkiksi: ei lainkaan, kohtalaisesti, en osaa sanoa, hyvin ja erinomaisesti. Likert-asteikkoa käytetään erityisesti tutkimuksissa, joissa selvitetään henkilöiden omia käsityksiä kysymyksen sisällöstä. (Metsämuuronen 2006, 62 - 63.) Pyrinkin selvittämään kyselyllä vapaaehtoisten omia kokemuksia vapaaehtoisuudesta.

Sain Liikeltä käyttöni opinnäytetyön aineistoksi viiden Tansaniassa Kepan eli Kehitysyhteistyön palvelukeskuksen Etelän vapaaehtoistyöohjelma Etvon kautta olleen vapaaehtoisen loppuraportin ja yhden väliraportin. Kepa ry on kattojärjestö, johon kuuluu kehitysyhteistyötä ja/tai Suomessa tehtävää kansainvälisyyskasvatusta tekeviä jäsenjärjestöjä. Kepa pyrkii palveluillaan erityisesti vahvistamaan pienten ja keskisuurten järjestöjen toimintaedellytyksiä. (Rekola 2008, 10.) Etvo on Kepan vapaaehtoishjelma, jonka kautta voi lähteä kehitysmaihin paikallisiin järjestöihin vapaaehtoiseksi. Ohjelmassa mukana olevat kehitysmaiden järjestöt ovat Kepan jäsenjärjestöjen yhteistyöjärjestöjä. (Etvo – Esittely 2014.) Vapaaehtoiseksi kehitysmaihin haluava voi hakea Etvo-vapaaehtoiseksi ja suomalainen vapaaehtoistyötä organisoiva järjestö voi hakea Etvolta vapaaehtoisia (Etvo – Järjestöille 2014). Etvo toimii linkkinä vapaaehtoisten ja järjestöjen välillä. Etvo raporteissa vapaaehtoiset kertovat kokemuksistaan ja arvioivat vapaaehtoisprosessia Suomen järjestöjen ja Etelän järjestön järjestelyiden kannalta.

5 TULOSTEN ANALYYSIA

Kyselyn kaikkiin kysymyksiin vastaaminen ei ollut pakollista, joten joissain kysymyksissä vastaajia on 14, joissain vähemmän. Suurin osa kysymyksistä oli avoimia kysymyksiä. Olen analysoinut tässä sekä monivalintakysymysten selkeitä tuloksia että sitä, mitkä asiat erityisesti nousevat esille avoimista kysymyksistä. Mielestäni on hyvin tärkeää, että kysymyksistä suurin osa oli avoimia, sillä näin vastauksista korostuu erityisesti jokaisen vastaajan oma kokemus ja se, mitä he pitivät tärkeinä omassa kokemuksessaan. Etvo-raportit ovat vielä vapaamuotoisempia ja kertovat hyvin paljon siitä, mitä vapaaehtoinen itse pitää tärkeänä. Raportin kirjoittamiseen annetaan vapaaehtoisille pohja, eli tietynlaiset raamit ovat olemassa. Kirjoittajalla on kuitenkin vapaus valita mitä hän pyydetyistä aiheista kertoo ja kuinka paljon.

5.1 LiiKen vapaaehtoistyöntekijä

Kyselyyn vastanneet vapaaehtoiset olivat 23 - 34-vuotiaita, joista suurin osa 25 - 30-vuotiaita (9). Vastanneista kolme oli tullut LiiKen vapaaehtoiseksi Etvon kautta, seitsemällä kyseessä oli jokin koulutukseen liittyvä jakso ja viisi oli lähtenyt vapaaehtoistyöhön muuten yksityisinä henkilöinä. Vastanneista yksi oli LiiKen vapaaehtoisena kahteen kertaan, ensin opiskelijana ja myöhemmin yksityisenä henkilöinä. Ikäkaumasta voi tehdä kahdenlaisia johtopäätöksiä: joko LiiKen vapaaehtoiset ovat pääosin nuoria, tai kyselyyn vastasivat vain nuoret vapaaehtoiset. LiiKen organisoiman vapaaehtoistyön luonteen takia on uskottavaa, että vapaaehtoiset ovat kaikki nuoria. Vapaaehtoistyö ulkomailla sopii nuorille ihmisille hyvin sen episodisen luonteen takia. Nuorilla on usein paljon tehtävää ja nähtävää, jolloin ptkävapaaehtoisuus sopii hyvin heidän koko ajan muuttuvaan ja tapahtumarikkaaseen elämäänsä. Nuorten voi olla vaikea sitoutua vapaaehtoistyöhön arkielämässään, sillä he eivät välttämättä tiedä missä ovat seuraavaksi ja mitä tekemässä. Toisaalta nuorilla on usein myös mahdollisuus lähteä vapaaehtoistyöhön ulkomaille, mikä voi olla perheellisille

huomattavasti hankalampaa. Anne Birgitta Yeungin tutkimuksen mukaan nuoret ovat hyvin mukana vapaaehtoistoiminnassa: vuonna 2002 39 % Yeungin tutkimukseen osallistuneista nuorista oli mukana vapaaehtoistoiminnassa ja heistäkin, jotka eivät olleet toiminnassa vielä mukana, 58 % lähtisi mukaan pyydettyäessä (Nylund 2008, 29). Nuoret ovat siis aktiivisia vapaaehtoistoimijoita, joita kannattaa jatkossakin pyrkiä saamaan mukaan toimintaan.

Vastaajat olivat kuulleet LiiKen toiminnasta ja mahdollisuuksista vapaaehtoistyöhön lähtemiseen monilta eri tahoilta. Joukosta erottui kuitenkin kuulopuhe, sillä vastanneista viisi oli kuullut LiiKestä joltain tuntemaltaan ihmiseltä. Kaksi oli kuullut LiiKestä opistollaan LiiKen toiminnanjohtajan, Ari Koivun, esittelemänä ja yhden koululla olivat LiiKellä vapaaehtoisena olleet opiskelijat kertoneet järjestöstä ja vapaaehtoistyöstä Tansaniassa. Kaikkiaan yli puolet vastanneista oli kiinnostunut LiiKen toiminnasta kuultuaan siitä jonkun toisen kertomana. Etvo-vapaaehtoisia kyselyyn vastanneista oli kolme ja he olivat kuulleet LiiKestä vapaaehtoiskoulutuksessaan Kepalla. Internetin kautta LiiKen oli löytänyt kolme, joista yksi Internetin hakukoneen avulla ja kaksi tutkiessaan Ulkoasiainministeriön rahoitushankkeita vuodelle 2010.

Vapaaehtoistyöhön lähteminen toiselle puolelle maailmaa on suuri päätös. Kun vapaaehtoistyöstä ja sitä järjestävästä organisaatiosta on kertomassa joku oikea ihminen, joka on ehkä kokenut vapaaehtoistyöjakson tai tuntee jonkun, joka on ollut vapaaehtoisena ulkomailla, voi vapaaehtoistyö alkaa tuntua realistisemmalta, todellisemmalta ja mahdolliselta. Kasvotusten ihmisiin saa kontaktin, jokainen voi miettiä olenko minäkin mahdollinen vapaaehtoinen, pystynkö minäkin jättämään kaiken mihin olen tottunut ja lähtemään vapaaehtoiseksi kehitysmaahan. Entisten vapaaehtoisten ja Ari Koivun innostus Tansaniaa, liikunnan kehitysyhteistyötä ja vapaaehtoistyötä kohtaan on liikuttavaa ja tarttuvaa, jolloin jokainen joskus vapaaehtoistyöstä tai kehitysyhteistyöstä kiinnostunut saattaa saada tarvitsemansa sysäyksen lähteä vapaaehtoiseksi. Syyksi tarvitaan kuitenkin muutakin kuin vain innostus. Vapaaehtoistyöhön ulkomaille lähteminen ei ole koskaan aivan lyhyt prosessi, minkä takia vapaaehtoisilla on myös aikaa miettiä ja punnita alkuinnostustaan todellisuutta vastaan. Jotta innostus riittää lähtöön asti ja vapaaehtoisjakso pääsee todella alkamaan, on vapaaehtoisilla oltava riittävästi omia motiiveja lähtöön.

Vapaaehtoistyö nähdään usein auttamisena ja auttamishalu tuli esiin myös vapaaehtoiskyselyssä. Kyselyyn vastanneista kaikki ilmoittivat avoimessa kysymyksessä jollain tavalla halunsa osallistua toimintaan, antaa oma panoksensa ja auttaa omien mahdollisuuksiensa mukaan. Myös matkustaminen toimi suurena motiivina, vastanneista lähes kaikki olivat kiinnostuneita matkustamisesta, Afrikasta, toisenlaisesta kulttuurista ja/tai lämpimästä säästä. Motiivina toimi myös itsensä kehittäminen, jonka mainitsi melkein kolmasosa vastanneista. Vastanneet olivat kiinnostuneita kehittämään omaa ammatillisuuttaan, saamaan hyödyllistä elämäkokemusta tai mielekästä tekemistä välivuodelle. Vastauksista ilmeni, että useat vapaaehtoiset olivat kiinnostuneita juuri LiikEn toiminnasta oman urheilutaustan takia (2) tai kiinnostuksesta LiikEn toimintaa kohtaan (4).

LiikEn vapaaehtoisten motivaatiota vapaaehtoistyöhön voi tutkia Yeungin vapaaehtoisuuden motivaation timanttimallin avulla. Eniten mainittuja motiiveja, joita aineistosta löytyy, oli auttaminen, matkustelu ja itsensä kehittäminen. Yeungin timanttimallissa auttaminen sijoittuu antaminen – saaminen ulottuvuuden toiseen päähän ja itsensä kehittäminen toiseen. Vapaaehtoisen motivaatio voi ja useimmiten onkin yhden ulottuvuuden kummassakin päässä, ikään kuin tasapainoisesti itseä päin ja itsestä pois päin. Matkustelu sijoittuu sekä ulottuvuudelle jatkuvuus – uuden etsintä että läheisyys – etäisyys. Matkustelu itsessään on uuden etsintää ja etäisyyttä omasta elämästä. Usein vapaaehtoiselle uusi kulttuuri ja toimintaympäristö muuttuvat vapaaehtoistyöaikana läheiseksi. Tulkitsenkin matkustamisen motiivin sijoittuvan etäisyys – läheisyys ulottuvuuteen moneen kohtaan, riippuen mistä päin sitä tarkastelee. Myös toiminta – pohdinta ulottuvuus liittyy vapaaehtoisten motivaatioon, sillä kaikki halusivat lähteä tekemään töitä, konkreettisesti auttamaan. Vapaaehtoistyö kehitysmaassa on myös itsetutkiskelun paikka, jonka monet vapaaehtoisista mainitsivatkin.

5.2 Pehdytyksen ja yhteistyön merkitys

Yhteistyö ja matkajärjestelyt ennen lähtöä sujuivat vapaaehtoiskyselyyn vastanneiden mielestä pääosin hyvin tai erinomaisesti. LiiKe auttoi matkajärjestelyissä ja Lii-

Ken työntekijät olivat apuna matkan suunnittelussa ja vastasivat kysymyksiin. Työtehtävät jäivät kuitenkin osalla epäselviksi ennen lähtöä. Muutamia väärinymmärryksiäkin oli ollut, mutta vapaaehtoiset kertoivat, että olivat lopulta päässeet kuitenkin hyvin matkaan.

Vapaaehtoiskyselyn vastaajista kuusi oli ollut jonkin verran yhteydessä Tansanian paikallisjärjestöön jo ennen lähtöään. Melkein yhtä moni, viisi, vapaaehtoista ei ollut lainkaan yhteydessä Tansanian paikallisjärjestöön ennen lähtöään. Vapaaehtoisista, jotka olivat olleet yhteydessä paikalliseen organisaatioon, moni koki yhteydenpidon luoneen turvallisuuden tunnetta, varmuutta, että heitä odotetaan Tansaniassa ja, että asiat ovat siellä päässä kunnossa. Ne vapaaehtoiset, jotka eivät pitäneet lainkaan yhteyttä, eivät kokeneet yhteydenpidon puutteen vaikuttaneen vapaaehtoisjaksoonsa. Vastausten perusteella voidaan sanoa, että vapaaehtoiset, joille yhteydenpidolla oli jotain väliä, olivat itse aktiivisia ja pitivät yhteyttä paikalliseen organisaatioon.

Etvo -raporteista käy ilmi, että vapaaehtoiset olivat erittäin tyytyväisiä Etvon kautta saamaansa perehdytykseen. He kokivat saaneensa käytännöllistä koulutusta lähtöään varten. Vapaaehtoiset arvostavat Etvon toimintatavoissa sitä, että ohjelma pyrkii varmistamaan kehitysyhteistyön olevan hyödyllistä kaikille osapuolille. Myös muiden vapaaehtoisten tapaaminen oli erään vapaaehtoisen mielestä erittäin hyvä kokemus. Kahdessa raportissa Etvo vapaaehtoiset pohtivat, että heillä oli paremmat edellytykset tehdä enemmän, sillä heidät oli jo Suomessa perehdytetty paremmin paikalliseen kulttuuriin ja tapoihin. Yksi totesi, että oli kaivannut perehdytystä LiiKeltä ennen matkaansa enemmän, mutta tutustuttuaan tansanialaiseen työympäristöön, hän huomasi, ettei toimintaan oikein pysty Suomessa valmistamaan. Yhdessä raportissa vapaaehtoinen kertoi, että Tansaniaan tullut suomalainen vapaaehtoinen oli lähtenyt vain muutaman viikon kuluttua saapumisestaan, sillä kulttuurishokki oli hänelle liian suuri. Perehdytys onkin tärkeää paitsi vapaaehtoisten valmistamisessa lähtöön, myös sen varmistamisessa, että he tosiaan sopivat vapaaehtoisiksi kehitysyhteistyöhön.

Kyselyyn vastanneista kuusi koki saaneensa LiiKeltä perehdytystä hyvin ja neljä kohdallisesti. Kaksi vastanneista ei ollut saanut lainkaan perehdytystä. Kaksi vapaaehtoista ei osannut sanoa perehdytyksestä, heistä toinen oli tullut LiiKen vapaaeh-

toiseksi vasta kesken vapaaehtoisuuttaan, joten hän oli saanut perehdytyksensä muualta.

Kyselyyn vastanneet pitivät perehdytyksessä hyödyllisenä kaikkea tietoa vapaaehtoistyökohteesta: Tansaniasta yleensä, paikallisista olosuhteista ja käyttäytymistavoista, työtehtävistä, miten asiat toimivat paikan päällä ja tietoa paikallisista ihmisistä. Osa koki saaneensa tarpeeksi tietoa toiminnasta ja kulttuurista, vastaajista kuitenkin yli puolet olisivat kaivanneet vielä lisää tietoa. Vapaaehtoiset olisivat halunneet tietää lisää paikallisesta tavasta toimia, henkilökunnan rooleista, omista työtehtävistään, yleisesti paikallisen järjestön toiminnasta ja yhteistyöstä Liiken kanssa sekä paikallisesta kulttuurista, asenteista ja tavoista. Lähes puolet kaipasivat lisää tietoa myös käytännön asioista, kuten ennen lähtöä hoidettavista rokotuksista, mitä Suomesta tarvitsee mukaan ja swahilin kielen tärkeydestä sekä paikan päällä hoidettavista viisumiasioista, pikkurahan hyödyllisyydestä, mitä tehdä sairastuessa, kontaktien yhteystietoja ja muita käytännön pieniäkin asioita, joihin suomalainen ei ehkä ymmärrä varautua. Muutama vapaaehtoinen mainitsi kaivanneensa ylipäätään kasvotusten tapahtuvaa perehdytystä. Kaksi vapaaehtoista otti esiin perehdytysmateriaalin avoimissa kysymyksissä ja piti sitä riittävänä.

Kaksi vastaajaa korosti myös sitä, että tekemällä oppii, eikä kaikki saa olla valmiiksi annettua. Toisaalta vapaaehtoisuuskausi kaukana kotoa on myös seikkailu, eikä vapaaehtoistyötä tarjoava organisaatio saisi liialla perehdytyksellä pilata vapaaehtoisen mahdollisuutta opetella itse selviämään vieraassa ympäristössä. Mielestäni kuitenkin on tärkeää, että perehdytystä on, jotta vapaaehtoinen voi aloittaa jo kotimaassaan uuteen kulttuuriin sopeutumisen ja käyttäytymismallien omaksumisen. Näin voidaan lievittää mahdollisen kulttuurishokin aiheuttamaa hämmennystä vapaaehtoisen ensimmäisten viikkojen aikana ja antaa myös vapaaehtoiselle kokonaisvaltaisempi kokemus kulttuurista. Erittäin tärkeää vapaaehtoistyön onnistumiselle on myös työhön perehdyttäminen, jonka avulla vapaaehtoinen ja työnantajataho ovat kummatkin tietoisia mitä vapaaehtoisen toivotaan tekevän ja mitä hyötyä siitä on.

Työtehtävistä vapaaehtoistyöaikana tulisi sopia jo Suomessa ennen lähtöä. Kuitenkin Tansaniassa asiat muuttuvat, eivätkä työtehtävät aina pysy samanlaisina kun millai-

siksi ne suunniteltiin. Tähän vapaaehtoisia voidaan valmistella jo Suomessa ennen lähtöä. Varsinaiseen toimintaan vapaaehtoiset perehdytetään vasta Tansaniassa SDA:n toimesta. On kuitenkin tärkeä varmistaa vapaaehtoisten perehdytyksessä jo Suomessa, että heillä on käsitys siitä, mitä he ovat menossa tekemään.

SDA:lta saatu perehdytys oli ollut pääasiassa paikkojen ja ihmisten esittelyä ja käytännön tekemisen kautta opettelua, tämä kävi ilmi sekä kyselyn vastauksista että Etvo-raporteista. Vapaaehtoiset mainitsivat myös keskustelut työntekijöiden kanssa ja yhteiset kokoontumiset, joissa toimintaa suunniteltiin. Varsinaiseen työhön vapaaehtoiset eivät saaneet perehdytystä, he seurasivat muiden tekemistä ja oppivat siitä tai pääsivät suoraan toimintaan ja oppivat tekemällä. Kysyttäessä, mikä perehdytyksessä oli tarpeellista, vastauksissa korostuivat käytännön asiat, kuten paikkoihin, ihmisiin ja toimintaan tutustuminen. Myös työtehtävistä ja paikallisesta kulttuurista kertominen koettiin hyödylliseksi. Mitään selkeää yhteneväistä asiaa, josta tietoa olisi vapaaehtoisten mielestä pitänyt saada enemmän, ei noussut esiin. Joku olisi halunnut tietää enemmän kaikesta SDA:n toiminnasta ja toinen oli kiinnostunut tietämään suurempia raameja toiminnalle. Kuitenkin useampi vastannut oli sitä mieltä, että tietoa sai tarpeeksi tai, että kysymällä ja toimistolla aikaa viettämällä tietoa sai lisää. Kaksi vapaaehtoista olisi halunnut saada lisää tietoa työnkuvastaan ja työtehtävistään. Nämä ovat yksittäistapauksia, eivätkä kerro toiminnasta yleisesti.

Yhteistyö vapaaehtoisten ja paikallisen henkilökunnan välillä sujui kyselyyn vastanneilla hyvin tai erinomaisesti, vain yksi vastasi, ettei osaa sanoa. Tarvittavaa ohjausta sai suurin osa vastanneista hyvin tai erinomaisesti. Yksi vastaajista koki saaneensa ohjausta tarvittaessa vain kohtalaisesti, mikä vastaajan mukaan johtui työntekijöiden vähäisestä määrästä ja oli tiedossa jo ennalta. Kyselyn vastaajien mielestä apua sai tarvittaessa ja kysymällä. Kysymällä sai myös vinkkejä ja tietoa toimimisesta Tansaniassa. SDA:n työntekijöillä oli iloinen mieli ja rento asenne, joka helpotti tutustumista ja siten yhteistyötä. Positiivisia kommentteja sai myös avoin työilmapiiri, jossa kaikilla oli sananvaltaa ja omia mielipiteitä sai esittää avoimesti. SDA:n työntekijöitä kuvattiin paitsi iloisiksi, myös vieraanvaraisiksi ja ystävällisiksi. Joskus kulttuurierot aiheuttivat joidenkin mielestä väärinymmärryksiä tai närkästystä vapaaehtoisten ja paikallisten työntekijöiden välillä. Suomalaisen voi olla vaikea tottua tansanialaiseen rauhalliseen

tapaan tehdä töitä ja käsitellä asioita. Haasteita vapaaehtoiset näkivät myös työn johtamisessa, tiedonkulussa ja ohjauksessa. Suurimmaksi osaksi vapaaehtoiset olivat kuitenkin tyytyväisiä yhteistyöhön paikallisten työntekijöiden kanssa.

Myös Etvo-raporttien mukaan yhteistyö SDA:n kanssa oli sujunut hyvin. Raporteissaan vapaaehtoiset kertoivat, että SDA:n työntekijät ottivat vapaaehtoiset hyvin vastaan, olivat ystävällisiä ja avuliaita. Raporteista kuitenkin käy ilmi, että kaikki tieto ei aina kulkenut työyhteisössä. Joskus työntekijät olivat epätietoisia sovituista asioista ja usein vapaaehtoisille unohdettiin kertoa jos suunnitelmiin tuli muutoksia. Osa vapaaehtoisista koki, että vapaaehtoisille annettiin välillä liikaakin vastuuta toiminnasta.

Etvo-raporttien kirjoittajien näkökulmasta Liike ja SDA kommunikoivat säännöllisesti ja hyvin keskenään. He kuitenkin kokivat, että SDA:n työntekijöiden oli vaikeaa puhua raha-asioista ja kritisoida suomalaisia ideoita. Vapaaehtoiset pohtivat raporteissaan paljon tasa-arvoisen yhteistyön mahdollisuutta, kun rahoitus tulee lähinnä Liikeltä. Vapaaehtoiset olivat sitä mieltä, että yhteistyötä voisi kehittää ainakin siihen suuntaan, että SDA:n työntekijät uskaltaisivat tuoda esille myös Liikelle enemmän omia ideoitaan ja ajatuksiaan toiminnasta. Loppujen lopuksi toimintaa on tarkoitus kuitenkin tehdä paikallisten tarpeista lähtöisin ja paikallisilla ehdoilla.

Useat kyselyyn vastanneet mainitsivat lähdön motiivina ja/tai vapaaehtoistyöjaksonsa antina uusien ihmisten tapaamisen ja ystävyysuhteiden luomisen. Liiken ja SDA:n henkilökunnasta vastanneet puhuivat lämpimästi. Yhteyttä vapaaehtoisjaksonsa jälkeen Liiken ja/tai SDA:n väkeen oli vastanneista pitänyt 12, vain yksi kysymykseen vastannut ei ollut pitänyt minkäänlaista yhteyttä. Vapaaehtoisista useat (8) mainitsivat myös osallistuneensa Liiken tapahtumiin ja toimintaan Suomessa. Suuri rooli yhteydenpidossa oli Facebookilla ja sähköpostilla, joiden avulla on helppo pitää yhteyttä toisalta kiireisessä Suomessa kun aikaa ei tunnu löytyvän mistään ja etenkin kun yhteyttä pidetään toiselle puolelle maailmaa.

5.3 Sopeutuminen Tansaniassa

Etvo-raporttien kirjoittajat olivat kaikki asuneet perheissä vapaaehtoisaikanaan. Perheessä asuminen tuo vapaaehtoisen lähelle paikallista kulttuuria ja useimmat vapaaehtoiset mainitsivatkin perheessä asumisen olleen yksi parhaista keinoista sopeutua ja oppia kulttuurista. Kaikki olivat tyytyväisiä perheisiinsä ja pitivät perhemajoitusta käytännöllisenä ratkaisuna. Yhdeltä vapaaehtoiselta oli perheen kotiapulainen varastanut rahaa, mutta siitäkin huolimatta vapaaehtoinen oli tyytyväinen perhemajoitukseen. Myös kyselyssä muutama vastaaja mainitsi sijaisperheen olleen positiivinen yllätys.

Etvo-raporttien kirjoittajat kokivat, että swahilin oppimisella oli suuri merkitys Tansaniaan sopeutumiseen. Tämä johtuu varmasti siitä, että useat keskustelut myös SDA:n toimistolla käydään swahiliksi, eikä vapaaehtoinen ilman swahilin kielen taitoa ymmärrä siksi aina, mistä puhutaan. Myös kouluilla liikuntatuntien aikana puhutaan lähinnä swahilia. Vapaaehtoinen pääseekin ohjaukseen aivan uudella tavalla mukaan, jos pystyy ohjauksessaan käyttämään edes vähän lasten äidinkieltä. Sopeutumiseen vaikuttaa myös työn ulkopuolinen arkielämä, jossa swahilin taidolla voi olla vielä suurempi merkitys. Myös kyselyn vastauksissa tuli ilmi, että perehdytyksessä osa vapaaehtoisista olisi kaivannut juuri swahilin merkityksen korostamista. Tansanialaiset eivät suinkaan kaikki puhu englantia, joten joidenkin ihmisten kanssa ei voi käydä keskusteluja, ellei osaa swahilia. Itselleni Tansaniassa ollessa olisi swahilin taito tullut tarpeeseen muutaman kerran muun muassa vettä ostaessani, sillä ostoksilla käynti kesti välillä huomattavan kauan, jos myyjä ei puhunutkaan englantia. Elekielellä onneksi selviää hyvin pitkälle. Sijaisperheeni bibi (mummo) oli myös aivan loistotyyppi, mutten päässyt hänen kanssaan syvällisemmin keskustelemaan juuri kielimuurin takia. Swahilin taito auttaa Tansaniassa vapaaehtoisia arkielämässään ja työssään.

Tärkeänä Etvo-vapaaehtoiset näkivät myös toimistolla vietetyn ajan ja työkavereihin tutustumisen. Mitä paremmin oppi tuntemaan SDA:n työntekijöitä, sitä helpompi oli toimia toimistolla ja sitä enemmän vapaaehtoiset ymmärsivät paikallisesta työtavasta ja -tahdista. Sekä Etvo-raporteista että kyselyn vastauksista kävi ilmi, että sopeutumisessa yhtenä tärkeimmistä tekijöistä nähtiin juuri toimistolla vietetty aika ja ihmisiin tutustuminen.

Sekä Etvo-raporteista että kyselyn vastauksista kävi ilmi, että vapaaehtoiset pitivät Tansaniaan sopeutumiseksi tärkeänä joustavuutta ja sosiaalisuutta. Yleisesti siis ihmisiin tutustuminen ja heidän kanssaan ajan viettäminen oli tärkeintä sopeutumisen kannalta. Kielitaidon tarvekin liittyy ennen kaikkea ihmisiin tutustumiseen, joka voi olla hyvin hankalaa ilman yhteistä kieltä.

5.4 Vapaaehtoistyö SDA:lla

Vapaaehtoisilla ei ollut kyselyn vastausten perusteella suuria odotuksia vapaaehtoistyöjaksonsa työolosuhteista. Joitain positiivisia yllätyksiä oli, kun välineitä olikin yllättävän hyvin ja ne olivat varsin hyvälaatuisia. Kaikkiaan työolosuhteet vastasivat odotuksia tai olivat jopa paremmat mihin oli varauduttu.

Etvo-vapaaehtoiset kertovat raporteissaan työtehtävistään. Kaikkien kuuden vapaaehtoisen työtehtäviin oli kuulunut liikuntatuntien ohjaaminen kouluilla ja Äidit ja tyttäret-, eli M&D-hankkeeseen osallistuminen. Työhön oli kuulunut niin suunnitteluun kuin toteutukseen liittyviä tehtäviä. Lisäksi kaikki vapaaehtoiset olivat osallistuneet erilaisiin toimistotöihin, kuten raporttien kirjoittamiseen, rahoitushakemusten valmisteluihin sekä kirjoittamiseen. Jotkut olivat omasta aloitteestaan tai oman erityisosaamisensa vuoksi tehneet muitakin tehtäviä, kuten perehdytyskansion ja infovihon koaamista tai opettajien opetuslaitoksella opettamista.

Kyselyyn vastanneiden työtehtävät vapaaehtoisjakson aikana vastasivat odotuksia suurimmaksi osaksi hyvin tai erinomaisesti. Yksi vapaaehtoinen vastasi työtehtävien vastanneen odotuksiaan kohtalaisesti. Vapaaehtoisten mielestä mielekkäiksi työtehtäviksi nousi ryhmien ohjaaminen. Kysymykseen mitkä työtehtävät koettiin mielekkäiksi vastasi 12 ja heistä 10 mainitsi mieluisiksi työtehtäviksi ryhmien ohjaamisen tai opettamisen. Kaksi muuta oli enemmän kiinnostuneita hallinnollisista ja järjestelytehtävistä. Mielekkääksi työtehtävät koettiin silloin kun sai nähdä itse saavansa aikaan jotain. Jollekin tärkeintä oli nähdä innostuneisuus tekemisessä, ilo uuden oppimisesta

tai voimaantumisen M&D-projektin naisissa ja tytöissä. Toisen mielestä oli mielekäintä tehdä jotain pientä mutta tärkeää, sellaista josta jää jokin konkreettisesti hyödyllinen tuotos. Ihmiset ovat erilaisia ja myös erilaiset työtehtävät voivat vaikuttaa siihen, millaisella tavalla he kokivat olevansa hyödyksi. Huomioitavaa kuitenkin on, että vastauksista nousi esiin juuri työn hyödyllisyys. Suurin osa koki, ettei epämieluisia työtehtäviä ollut lainkaan. Vähemmän mieluisista työtehtävistä tuli vain yksittäisiä mainintoja. Eräs vapaaehtoinen oli kirjoittanut rahoitushakemusta itsenäisesti ja olisi kaivannut tähän ohjausta. Oikeastaan hänellekään varsinainen työtehtävä ei ollut epämieluisen, vaan sen tekeminen ilman ohjausta. Yksi jyrkkä maininta tuli myös vapaaehtoisten toimistopäivistä. Vapaaehtoinen koki toimistopäivät turhiksi, eikä niistä hänen mielestään oppinut mitään, eikä päässyt tekemään mitään. Vapaaehtoisille tärkeää oli päästä tekemään jotain hyödyllistä ja auttamaan.

Etvo-raporttien kirjoittajista joidenkin vapaaehtoistyöaikana oli SDA:lla käynyt monia vapaaehtoisia ja he kokivat vapaaehtoistyöntekijöiden määrän olleen liian suuri. Vapaaehtoiset, joiden mielestä vapaaehtoisia oli liikaa, kokivat, että paikallisten työntekijöiden aika oli mennyt lähinnä vapaaehtoisten perehdyttämiseen ja heidän asioidensa hoitamiseen. Raporteissaan nämä vapaaehtoiset pohtivat, voisiko vapaaehtoisten ajoitusta ja työtehtäviä suunnitella tarkemmin LiikEn ja SDA:n toimesta niin, että vapaaehtoisista olisi enemmän hyötyä.

Vapaaehtoistyöstä aiheutuneet kulut eivät yllättäneet kyselyyn vastanneita vapaaehtoisia. Vastauksista ilmeni osan pitäneen joitain kuluja suurina, mutta koska ne olivat tiedossa jo ennen lähtöä, eivät kulut yllättäneet heitä. Ainoastaan yksi vastanneista ilmoitti olleensa varsinaisesti yllätynyt, hänkin positiivisesti, sillä kulut olivat olleet pienemmät kuin oli arvioinut.

5.5 Kokemukset ja tunteukset vapaaehtoisjakson aikana

Uuteen kulttuuriin ja ympäristöön muuttaminen sekä uusien toimintatapojen opettelu aiheuttaa kaikissa suuria tunteita suuntaan ja toiseen. Tunteiden vaihtelu voi olla nopeaa ääripäästä toiseen ailahtelevaa tunteiden vuoristorataa. Joskus saattaa tuntea

aivan vastakohtaisia tunteita jopa samaan aikaan. Kaikki uusi ja tuntematon aiheuttaa varmasti melkein kaikissa hämmennystä ja jopa pelkoa. Vapaaehtoisikyselyssäni pyysin vapaaehtoisia valitsemaan monivalintakysymyksellä mitä seuraavista he olivat kokeneet vapaaehtoisjaksonsa aikana: hämmennystä, mielipahaa/surua, pettymyksiä, pelkoa/turvattomuutta, iloa, onnistumisen kokemuksia, uusia kokemuksia ja uuden oppimista. Antamalla valmiit vastausvaihtoehdot, joita oletin vapaaehtoisten kokeneen, otin tietoisesti riskin. Tiesin, että valmiit vaihtoehdot saattavat rajoittaa vastaajien kokemuksia omista tunteistaan niihin, mitä minä koin todennäköisiksi. Pyrin kuitenkin kuvaamaan mahdollisimman monipuolisesti tuntemuksia, jota vapaaehtoisjakso voi vapaaehtoisessa herättää. Tavoitteena monivalintakysymyksellä ja sitä seuraavalla avoimella selityksellä oli saada tietää millaiset asiat vapaaehtoisjaksolla tuottavat positiivisia kokemuksia ja millaiset negatiivisia, ja voiko vapaaehtoisjakson organisoiva järjestö vaikuttaa näihin asioihin.

Eniten vapaaehtoiset olivat saaneet positiivisia kokemuksia vapaaehtoisjaksonsa aikana. Kaikki vastanneet kokivat saaneensa uusia kokemuksia ja oppineensa jotain sekä olivat kokeneet vapaaehtoisjaksonsa aikana myös onnistumisen kokemuksia ja iloa. Koko vapaaehtoisjakso on uuden kokemista ja oppimista. Onnistumista voi kokea sekä työssä että onnistuessaan vaikkapa käymään ensimmäisen swahilinkielisen keskustelunsa kunnialla. Suurin osa, 9 vastaajaa, oli kokenut pelkoa ja turvattomuutta (7 vähän, 2 jonkin verran) sekä hämmennystä (6 jonkin verran, 3 paljon). Pelkoa ja turvattomuutta saattaa Tansaniassa tuntea illalla, sillä pimeällä liikkuminen ei kaikilla ole kovin viisasta. Dar es Salaamissa liikkuminen päivälläkin voi olla turistille kohalokasta, yksi vapaaehtoinen mainitsikin kokeneensa turvattomuutta lähinnä Darissa. Varsinkin vapaaehtoisjakson alku on hämmentävää aikaa, eikä kaikkia kulttuurinormeja ja tapoja ehdi oppia välttämättä edes koko vapaaehtoisikauden aikana. Hämmennys on siis mukana koko jakson ajan, mutta sen koettiin kuuluvan asiaan. Pettymyksiä oli kokenut 7 vastaajaa (3 vähän, 3 jonkin verran, 1 paljon) ja mielipahaa tai surua 6 vastaajaa (3 vähän, 1 jonkin verran, 2 paljon). Tapahtumia, jotka saivat tuntemaan mielipahaa tai surua ei avannut yksikään vastanneista ja pettymyksiä avasi vain yksi, joka kertoi pettymysten johtuneen lähinnä oman riittämättömyytensä tajumisesta, ymmärtäessään, ettei voi auttaa kaikkia.

Ennen vapaaehtoistyöjaksonsa alkua vapaaehtoisilla on monenlaisia odotuksia ja toiveita vapaaehtoisjaksoltaan. Eniten kyselyn vastauksissa korostui kokemusten saaminen. Vapaaehtoiset odottivat saavansa elämänkokemusta, kokevansa uusia asioita, pääsevänsä toimimaan uudessa ympäristössä, itsensä haastamista ja seikkailuja. Myös uuden oppiminen tuli esiin yli puolessa vastauksista. Muutamissa vastauksissa tuli esiin toive uusien ihmisten tapaamisesta, auttamisesta ja odotus päästä tekemään töitä.

Kokonaisuudessaan vapaaehtoistyöjakson voi todeta olevan hyvä kokemus. Kysyttäessä tyytyväisyydestä vapaaehtoistyöjaksoon kokonaisuudessaan vain yksi vastasi olevansa kohtalaisen tyytyväinen, kun kymmenen vastanneista oli erittäin tyytyväisiä jaksoonsa ja kaksi ilmoitti olleensa tyytyväisiä. Vapaaehtoiset kokivat vapaaehtoisjaksonsa olevan hyödyllinen ammatilliselle ja henkilökohtaiselle kehitykselleen. Vapaaehtoisjakso koettiin hyvänä itsetutkiskelun paikkana ja muistot jaksosta tärkeiksi.

Etvo-raporteissa vapaaehtoisjaksoa kuvailtiin opettavaiseksi ja jokaisessa loppuraportissa vapaaehtoinen mainitsi vapaaehtoisjaksollaan saaneensa erilaisia uusia kokemuksia. Osa vapaaehtoisista oli myös keksinyt, millaista työtä haluaa tehdä tulevaisuudessa. Vapaaehtoistyön koettiin olevan opettavainen monilla tavoin: osa oppi tuntemaan, mitä on oikeasti olla erilainen, toiset kertoivat oppineensa itsestään uusia puolia ja osa mainitsi myös oppineensa opiskelujaan ja työelämäänsä varten tarpeellisia taitoja. Vapaaehtoiset kuitenkin kokivat myös tärkeäksi sen mitä olivat saaneet itse annettua paikalliselle yhteisölle.

Kyselyssä vapaaehtoisjakson vaikutuksesta omaan elämään vastasi 12. Kaikkien vastanneiden elämään vapaaehtoistyö oli vaikuttanut jotenkin. Eniten vapaaehtoisjakson koettiin vaikuttaneen vapaaehtoisten henkilökohtaiseen kehitykseen. Vapaaehtoiset kokivat saaneensa lisää itseluottamusta, oppineensa itsestään ja katsomaan maailmaa sekä elämäänsä eri näkökulmasta, uudenlaista asennetta elämään ja tietysti oppineensa myös swahilin kieleltä. Kolme mainitsi vapaaehtoisjaksosta jääneet muistot. Myös kolmessa vastauksessa tuli esille vapaaehtoisjakson aikana luodut ystävyysuhteet. Kaksi vapaaehtoista koki vapaaehtoisjakson opettaneen heille jo-

tain kehitysyhteistyöstä ja yksi mainitsi kiinnostuksensa Afrikkaa kohtaan lisääntyneen. Kaikki vastaukset kertoivat vapaaehtoisjakson positiivisista vaikutuksista.

5.6 Vapaaehtoistyön haasteet ja mahdollisuudet

Kyselyyn vastanneiden yleinen näkemys vapaaehtoistyöstä kehitysyhteistyössä ei muuttunut paljon vapaaehtoisjakson jälkeen. Vapaaehtoisjakso ennemmin vahvisti joitain mielikuvia kun tuotti varsinaisesti uusia ajatuksia vapaaehtoistyöstä kehitysyhteistyössä. Kyselyyn vastanneista kuusi mainitsi suosittlevansa lähtöä muillekin. Kolme kertoi haluavansa lähteä uudelleen vapaaehtoiseksi kehitysmaahan ja yksi sanoi palaavansa Afrikkaan joskus.

Kyselyssä yksi kysymys koski yleisesti vapaaehtoistyön haasteita ja toinen vapaaehtoistyön mahdollisuuksia. Vastauksista käy kuitenkin ilmi, että jokainen vastannut käsittelee vastauksessaan nimenomaan vapaaehtoistyötä kehitysyhteistyössä, sen haasteita ja mahdollisuuksia. Käsittelen tästä syystä itsekkin kysymyksiä analysoidessani vapaaehtoistyötä nimenomaan kehitysyhteistyössä.

Haasteena vapaaehtoistyölle kehitysyhteistyössä vastanneet näkivät kehitysyhteistyön rahoituksen ja vapaaehtoistyöstä koituvat kustannukset vapaaehtoiselle. Yksi vastaaja pohti näiden tekijöiden rajoittavan vapaaehtoistyöhön osallistuvien määrää niihin ihmisiin, joilla on siihen taloudellinen mahdollisuus. Toisena haasteena nähtiin resurssit: niiden kohdentaminen sekä niiden käyttö kohdemaassa. Lähettävän tahon puolelta haasteena nähtiin resurssien kohdentaminen sinne, missä niistä on eniten hyötyä. Kohdemaan resursseista oltiin huolissaan suhteessa vapaaehtoisten perehdytykseen. Pohdittiin meneekö paikallisten aika vapaaehtoisten passaamiseen, jolloin aika on pois varsinaisesta työstä tai vaihtoehtoisesti aikaa perehdytykseen ei välttämättä oteta ollenkaan. Tuloksena voi olla se, että vapaaehtoisista aiheutuu enemmän haittaa kun hyötyä, jos paikalliset eivät saa omaa työtään tehtyä kunnolla vapaaehtoisista huolehtimisen takia. Toisaalta jos perehdytykseen ei löydetä mistään aikaa, voi vapaaehtoisen kokemus vapaaehtoisjaksostaan jäädä epämääräiseksi ja

hyödyttömäksi. Lisäksi vapaaehtoinen ei ehkä pysty antamaan kaikkeaan ja olemaan hyödyksi, jos ei ymmärrä täysin, miten ja missä hän voisi tuoda osaamistaan esille.

Vastauksista nousi esiin myös haaste vapaaehtoistyöntekijän lähtemiseen vaikuttavien motiivien vaikutuksesta vapaaehtoisjakson onnistumiseen. Motiivi vapaaehtoistyölle voi olla ongelma, jos se on esimerkiksi puhtaasti vain matkailu. Matkailun tulee olla yksi vapaaehtoistyön motiiveista, jotta ulkomaille lähtö olisi mielekästä. Sen tulee kuitenkin olla tasapainossa muiden motiivien kanssa, kuten auttamishalun, osaamisen jakamisen tai ylipäättään työnteon kanssa. Kun vapaaehtoinen on motivoitunut tekemään hänelle tarkoitettua työtä, matkailu motiivina tukee vapaaehtoisjaksosta saatua positiivista kokemusta. Matkailu ainoana tai hallitsevana motiivina voi aiheuttaa tilanteen, jossa vapaaehtoistyöjaksosta hyötyy vain vapaaehtoinen, eikä tämä lopulta voi olla edes vapaaehtoiselle mielekäs tilanne.

Vapaaehtoistyön haasteena nähtiin myös tavoitteiden asettaminen. Tavoitteet vapaaehtoistyöjaksolle riippuvat hyvin paljon vapaaehtoisen omista motiiveista ja kiinnostuksista. Jo ennen vapaaehtoistyöjakson alkua onkin hyvä selvittää miten vapaaehtoisen ja vapaaehtoistyöpaikan kiinnostuksen kohteet kohtaavat, eli miten vapaaehtoistyöjaksosta on hyötyä mahdollisimman monelle. Suomessa tehtävän perehdytyksen tehtävänä on muun muassa selvittää vapaaehtoisille minne he ovat menossa ja mitä tekemään, jotteivät vapaaehtoisen odotukset vapaaehtoisjaksoltaan murene paikan päällä kokonaan. Tavoitteiden asettaminen on vapaaehtoistyötä tarjoavan tahon ja vapaaehtoisen yhteinen tehtävä, joka tulee tehdä realistisesti, jotta tavoite on toteutettavissa. Mikään ei ole motivoituneelle ja innostuneelle vapaaehtoiselle parempi tapa tappaa työntöä kuin kokemus siitä, ettei saa hänelle uskottua työtä tehtyä. Myös vapaaehtoistyöpaikka saa huomattavasti enemmän irti vapaaehtoisesta, kun tavoitteet on asetettu yhdessä sen mukaan, mitä varsinaista tarvetta vapaaehtoisille on.

Vain yksi vastaus toi esiin vapaaehtoistyön jatkuvuuden haasteen. Vapaaehtoistyön jatkuvuus on erittäin tärkeä aihe, jotta voidaan varmistaa vapaaehtoistyön hyödyllisyys ja tavoitteiden todellisuus. Jatkuvuutta vapaaehtoisten tekemälle työlle voidaan pitää yllä sekä vapaaehtoistyötä järjestävän tahon toimesta että juurruttamalla toimin-

ta paikallisten omiksi toiminnoiksi. Vapaaehtoistyötä järjestävä taho voi pyrkiä järjestämään vapaaehtoisten toiminnan niin, että he jatkavat toisten aloittamaa työtä, jolloin työ jatkuu vapaaehtoisten toimesta. Kuitenkin toiminnan jatkuvuuden takaamiseksi on erittäin tärkeää yrittää juurruttaa toimintaa paikallisen järjestön toimintoihin niin, että vapaaehtoisen lähtiessä hänen tekemäänsä työtä jatketaan paikallisten toimesta, eikä ulkopuolisia tarvita toiminnan ylläpitämiseksi. Sama haaste jatkuvuudessa voidaan nähdä myös Suomessa hanketyössä, sillä hanketyö kasautuu usein muutamalle ihmiselle ja jos he lähtevät hanketoiminnasta pois, ei kenelläkään ole taitoa jatkaa (Kontinen 2008, 48). Vapaaehtoistyössä kehitysyhteistyössä jatkuvuuden takaaminen on jokaisen vapaaehtoisen kohdalla haaste: vapaaehtoinen lähtee aina joskus takaisin kotimaahansa. Hanketyössä ja vapaaehtoistyössä olisikin tärkeää jakaa vastuuta ja osaamista työn jatkuvuuden takaamiseksi.

Vapaaehtoistyön mahdollisuudet vapaaehtoiselle itselleen ovat mittaamattomat ja kiinni vapaaehtoisesta. Vapaaehtoistyö voi tarjota hyvin monia eri asioita, riippuen vapaaehtoisesta itsestään. Kyselyn vastauksista kävi ilmi mahdollisuus uuteen kulttuuriin ja kehitysyhteistyöhön tutustumiseen. Vapaaehtoistyö kehitysmaassa epäilemättä antaa mahdollisuuden uusiin kokemuksiin ja uuden oppimiseen. Myös mahdollisuus olla mukana vaikuttamassa tuli ilmi.

Vapaaehtoistyön mahdollisuudet kehitysyhteistyön toimintakentässä ovat vielä laajemmat. Vastaajat näkivät vapaaehtoistyön tuovan kehitysyhteistyöhön jotain lisää: mahdollisuuden laajentaa toimintaa, vapaaehtoisten tuomat uudet näkökulmat ja yhteistyön kehitysmaan ja Suomen välillä. Vapaaehtoistyöntekijästä ei tule järjestölle kustannuksia, ei ainakaan samanlaisia kuin palkatusta työntekijästä. Vapaaehtoistyö voi tuoda lisää resursseja kehitysyhteistyöhön juuri rahoituksen takia. Vapaaehtoistyöntekijät voivat tuoda myös uusia näkökulmia kehitysyhteistyöhön. Vapaaehtoinen ei usein ole kehitysyhteistyöhön erikoistunut alan ammattilainen. Vapaaehtoinen voi nähdä joitain asioita uusin silmin ja tuoda siten uusia mielipiteitä ja ajatuksia työhön. Vapaaehtoisilla on myös usein eri tausta ja koulutus, jolloin he voivat tuoda monipuolisuutta toimintaan. Vapaaehtoistyö on mahtava tapa luoda uusia ystävyys-suhteita, joita nykyaikana pystyy helposti Internetin välityksellä pitämään yllä. Vapaaehtoinen voi tuoda kehitysmaahan uutta tietoa vapaaehtoistyöaikanaan tai sen jälkeen. Tärke-

ää on myös huomata, että vapaaehtoinen voi oppia ja tuoda uutta tietoa kehitysmaasta Suomeen. Vapaaehtoinen voi ikään kuin toimia linkkinä kehitysmaan ja Suomen välillä. Yksi vapaaehtoisuuskyselyn vastauksista kysymykseen ”Mitä mahdollisuuksia vapaaehtoistyö tuo kehitysyhteistyöhön?” tyhjentävästi kuuluu:

vaikka mitä (V11)

7 YHTEENVETO JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Lopuksi esittelen edellä laajemmin avaamani opinnäytetyön tulokset yhteenvetona. Yhteenvedossa nostan esiin nimenomaan toiminnan kehittämisen kannalta tärkeät tulokset. Yhteenvedon jälkeen esitän muutamia tuloksista nousseita kehittämissuhteita Liikkeen toiminnalle. Opinnäytetyön viimeisessä luvussa 7.3 kerron vielä opinnäytetyöprosessista ja pohdin opinnäytetyön merkitystä ja hyödyllisyyttä ammattialalle.

7.1 Yhteenveto

Liikkeen vapaaehtoinen on yleensä nuori ja liikunnasta sekä kehitysyhteistyöstä kiinnostunut. Vapaaehtoiset olivat kuulleet Liikettä useimmiten joltain tutultaan tai jonkun ollessa vapaaehtoisen koululla esittelemässä Liikkeen toimintaa. Muutamat olivat löytäneet Liikkeen myös internetin kautta. Lisäksi Liike saa vapaaehtoisia Kepan Etelän vapaaehtoisohjelman kautta. Vapaaehtoistyöhön kehitysyhteistyössä motivoi halu auttaa, päästä kokemaan ja näkemään uutta sekä mahdollisuus itsensä kehittämiseen. Vapaaehtoiset ovat usein sosiaalisia ja avoimia eivätkä kaihda seikkailuja.

Vapaaehtoisena olleiden kokemuksista nousi esille oman kokemuksen, kehittymisen ja oppimisen lisäksi tärkeänä elementtinä auttamishalu ja hyödyllisyys. Vapaaehtoiset halusivat auttaa, olla oikeasti hyödyksi. Hyödyllisiksi vapaaehtoiset kokivat itsensä kun he pääsivät tekemään töitä ja tiesivät mitä tekivät. Vapaaehtoisten työtehtäviin kuului yleensä liikunnan ohjaaminen ja sen suunnittelu sekä erilaiset toimistotyöt. Lisäksi osa oli tehnyt joitain muita omaa osaamistaan vastaavia tehtäviä. Hyödyttö-

myyden tunnetta oli aiheuttanut tietämättömyys työtehtävistä ja liian suuri vapaaehtoisten määrä. Liian suuri vapaaehtoisten määrä aiheutti sen, ettei paikallinen organisaatio saanut ohjattua kaikkia tekemään töitä, vaikka tekemistä varmasti riittäisi.

Suomessa tehtävässä perehdytyksessä vapaaehtoiset pitivät tärkeänä kuulla käytännön asioista, kuten rokotuksista, viisumeista, matkajärjestelyistä, mitä tehdä sairastuessa ja joitain hyödyllisiä yhteystietoja. Tärkeätä perehdytyksessä oli myös tieto paikallisesta kulttuurista, olosuhteista, ihmisistä ja vapaaehtoisajan työstä. Perehdytysmateriaalin maininneet pitivät sitä hyvänä. LiiKen perehdytysmateriaali on myös omasta mielestäni kattava ja helppo lukea. Osa oli sitä mieltä, että kasvotusten tapahtuva perehdytys olisi tärkeää, kun taas muutama piti haasteena mahdollisuutta liikaan perehdyttämiseen. Tansaniassa vapaaehtoiset pitivät hyvänä käytännön perehdytystä, eli tutustumista ihmisiin, paikkoihin ja SDA:n toimintaan.

Yhteistyö vapaaehtoisten ja LiiKen välillä toimi kaikkiaan hyvin. SDA:n työntekijöitä kehitettiin paljon ja heidän ystävällisyyttään pidettiin sopeutumiselle välttämättömänä asiana. Vapaaehtoiset kokivat toisinaan työtehtävien jaossa ja tiedonkulussa kehittämisen varaa, mutta lopulta totesivat kuitenkin yhteistyön sujuneen paikallisorganisaation kanssa hyvin. Etvo-vapaaehtoiset käsittelivät raporteissaan myös LiiKen ja SDA:n välistä yhteistyötä. Haasteena järjestöjen yhteistyössä pidettiin sitä, etteivät tansanialaiset aina uskaltaneet sanoa suomalaisille yhteistyökumppaneille kaikkea suoraan. Tämä voi johtua paljon myös kulttuurieroista. Yhteistyötä kokonaisuudessaan pidettiin hyvänä ja yhteydenpitoa järjestöjen välillä säännöllisenä.

Vapaaehtoiset kehuivat perheasumista ja sen laatu oli muutamalle ollut jopa positiivinen yllätys. Perheessä asuminen koettiin hyväksi tavaksi tutustua kulttuuriin ja saada paikallista tukea. Perhemajoitusta ja SDA:n työntekijöihin tutustumista pidettiin tärkeinä Tansaniaan sopeutumiselle. Sopeutumiselle tärkeäksi koettiin myös avoimuus, sosiaalisuus ja swahilin kielen oppiminen.

Vapaaehtoiset saivat paljon uusia kokemuksia vapaaehtoiskautensa aikana. Vapaaehtoisjakso opetti paljon sekä itsestä että maailmasta. Vapaaehtoiset myös saivat arvokasta elämäkokemusta. Eläminen vieraassa kulttuurissa aiheuttaa paljon häm-

mennystä sekä välillä myös turvattomuuden, pettymyksen ja mielipahan tunteita. Tuntemukset ovat kuitenkin väistämättömiä kaikessa arkielämässä, sillä jokainen päivä ei voi olla hyvä. Kaikkiaan vapaaehtoiset olivat hyvin tyytyväisiä vapaaehtoisjaksoonsa ja siitä saamiinsa kokemuksiin.

Vapaaehtoistyö tuo kehitysyhteistyöhön monia mahdollisuuksia ja haasteita. Haasteena vapaaehtoiset näkivät kehitysyhteistyön rahoituksen ja resurssit ja niiden riittävyyden. Haasteena nähtiin myös kustannukset vapaaehtoisille ja vapaaehtoisen motiivit. Vapaaehtoistyölle voi olla vaikea määrittää tavoitteita, joka voi osaltaan vaikeuttaa vapaaehtoistyöpaikan ja – tekijän yhteistyötä. Vapaaehtoistyön jatkuvuus on myös aina haaste. Vapaaehtoistyö tuo kehitysyhteistyöhön myös paljon mahdollisuuksia. Vapaaehtoiset kertoivat sekä mahdollisuuksista vapaaehtoiselle että kehitysyhteistyölle. Vapaaehtoiselle vapaaehtoistyö kehitysyhteistyössä antaa mahdollisuuden saada uusia kokemuksia, oppia uutta sekä päästä vaikuttamaan. Kehitysyhteistyöhön vapaaehtoinen tuo lisää resursseja, uusia näkökulmia ja väylän yhteistyölle suomen ja kehitysmaan välillä.

7.2 Kehitysehdotuksia

Vapaaehtoisten rekrytoinnissa voi käyttää hyväksi tietoa siitä, millainen on yleisesti LiiKen vapaaehtoinen ja mistä vapaaehtoisia löytyy. Selvityksen perusteella vapaaehtoiset ovat usein nuoria, joten vapaaehtoisia voi rekrytoida esimerkiksi oppilaitoksista, joista opiskelijat voivat lähteä tekemään työharjoittelua vapaaehtoisena. Myös Etvo-ohjelman vapaaehtoiset ovat sopineet hyvin LiiKelle.

Vapaaehtoistyötä organisoiva järjestö voi yrittää suunnitella vapaaehtoistyöjaksot niin, ettei samassa paikassa ole samaan aikaan liian montaa vapaaehtoista. Mitä enemmän vapaaehtoisia on samaan aikaan samassa paikassa, sitä enemmän on myös ihmisiä, joiden asioita paikallisten täytyy hoitaa ja joiden perehdytykseen täytyy käyttää paikallisten työntekijöiden työtunteja. Paikallinen organisaatio kärsii jos vapaaehtoisia on liikaa, sillä tällöin vapaaehtoisista saattaa lopulta olla jopa enemmän haittaa kuin hyötyä. Lisäksi vapaaehtoisten oma kokemus vapaaehtoistyöstään voi

kärsiä. Selvityksen perusteella vapaaehtoinen haluaa aina olla hyödyksi paikalliselle organisaatiolle ja jos vapaaehtoiset eivät pääse tekemään töitä, eivät he koe itseään myöskään hyödyllisiksi.

Vapaaehtoisten valinnassa tulee ottaa huomioon myös se, millaisia vapaaehtoisia kohteeseen tarvitaan. Vapaaehtoisten tarve tulisi tulla paikallisorganisaatiolta kehitysmaassa. Vapaaehtoiset ovat aina ilmaista työvoimaa, jota kehitysmaan järjestön kannattaa hyödyntää. Kuitenkin jos paikallisorganisaatio kokee, ettei heillä ole tehtäviä, joita joku yhteisön ulkopuolinen pystyisi tekemään, eivät he juuri silloin tee mitään vapaaehtoistyöntekijällä. SDA:n toiminnassa liikuntaan ja ohjaukseen perehtyneitä vapaaehtoisia voidaan aina käyttää, sillä toimintaan kuuluu paljon liikuntatuntien ohjausta, jossa vapaaehtoiset voivat olla mukana. Lisäksi toimintaan saatetaan ajoittain kaivata muunlaista osaamista. Suomalaisten vapaaehtoisten valinnassa ja kohteiden päättämisessä on hyvä tehdä yhteistyötä suomalaisen ja kohdemaan järjestön välillä.

Kehitysmaihin vapaaehtoistyöhön hakeutuu kohdemaasta jo ennestään kiinnostuneita ihmisiä. Kiinnostuneet hakevat tietoa itse ja pystyvät näin perehtymään itsenäisesti kohdemaahansa ja sen kulttuuriin sekä tapoihin. Vapaaehtoistyötä järjestävältä taholta odotetaan kuitenkin yleensä jonkinlaista apua matkan valmisteluun ja perehdytystä kohteeseen. Järjestön tuleekin tarjota perehdytystä, jotta vapaaehtoiset todella tietävät, minne ovat menossa ja välttämään turhilta kulttuurishokeilta. On myös hyvä selvittää vapaaehtoisille Liiken ja SDA:n yhteistyötä ja toimintaa, jotta vapaaehtoiset tiedostavat järjestöjen rakenteen ja toiminnan tavoitteet. Lisäksi vapaaehtoisten on hyvä ymmärtää kehitysyhteistyön rakenteita ja tavoitteita ymmärtääkseen kokonaisvaltaisesti toimintaa. Liiken vapaaehtoiset pääsevät hyvin intensiivisesti kiinni paikalliseen kulttuuriin Tansaniassa asuessaan pääosin paikallisessa perheessä ja tehdessään töitä paikallisessa organisaatiossa paikallisten kanssa. Kulttuurieroihin ei tietenkään voi varautua täysin, mutta mahdollisimman hyvä tietämys siitä, millaiseen ympäristöön on tulossa, voi auttaa sopeutumisessa.

Vapaaehtoiset kaipasivat lisää tietoa käytännön toiminnasta paikallisorganisaatiossa. Perehdytyksessä tulisi käydä läpi vapaaehtoisten työtehtäviä ja heiltä odotettua toi-

mintaa kohdemaassa. Tähän kukaan ei voi valmistautua ilman, että vapaaehtoistyötä järjestävä organisaatio kertoo työtehtävistä. Toki Tansaniassa työelämä on muuttuvaista ja monella tapaa ennustamatonta, joten vapaaehtoisen tehtävät saattavat muuttua nopeallakin tahdilla, eikä kaikkiin työtehtäviin ole aina mahdollista varautua. Lisäksi työolosuhteiden ja ympäristön erilaisuus Tansaniassa vaikeuttaa vapaaehtoisen Suomessa tehtävää perehdytystä työtehtäviin. Se, mitä Suomessa voidaan perehdytyksessä tehdä, on sopia suurin piirtein vapaaehtoisen työtehtävistä, jolloin sekä suomalaisella järjestöllä, tansanialaisella järjestöllä että vapaaehtoisella on tiedossa, mitä vapaaehtoiselta odotetaan ja millaista osaamista hänellä on. Lisäksi voidaan jo Suomessa valmistaa vapaaehtoinen siihen, että hänen työtehtävänsä saattavat muuttua paljonkin vapaaehtoiskauden aikana.

LiiKen perehdytystä onkin kehitetty ja joulukuussa 2013 järjestettiin ensimmäinen LiiKen perehdytyspäivä, jota olin mukana toteuttamassa kehittämisprojektissani. Perehdytyspäivässä ajatus oli kehittää kommunikoiva ja osallistava tapa perehdyttää vapaaehtoiset niin, että he saisivat mahdollisimman paljon hyödyllistä tietoa ja saisivat myös itse kysyä ja vaikuttaa siihen, mistä kaipaavat tietoa. Mielestäni seuraavaksi olisi hyvin mielenkiintoista selvittää, onko vapaaehtoisten kokemuksissa tapahtunut muutosta perehdytyksen kehittämisen jälkeen, eli mikä vaikutus kehittämisellä on ollut.

Vapaaehtoisten perehdytyksen kehittämisen yhteydessä LiiKen vapaaehtoisille ja harjoittelijoille perustettiin myös oma Facebook-ryhmä. Ryhmä on hyvä matalan kynnyksen foorumi keskustella ja kysyä kaikista mieleen tulevista asioista vapaaehtoistyöhön ja Tansaniaan liittyen. Vapaaehtoisten kommunikointia keskenään voisi kehittää vielä askeleen eteenpäin. Mahdollisille vapaaehtoisille voisi olla innostavaa päästä lukemaan joidenkin vapaaehtoisina olevien tai olleiden ajatuksia ja kokemuksia vapaaehtoisuudesta. Tämän voisi toteuttaa joko vapaaehtoisten raporteilla, joita voisi luvan kanssa julkaista LiiKen Internet sivuilla, tai vaikkapa vapaaehtoisblogin kautta, johon kaikki vapaaehtoiset voisivat kirjoittaa kokemuksiaan vapaaehtoisjaksollaan. LiiKen Internet sivuilla on jo linkki joidenkin vapaaehtoisena olleiden blogeihin, jotka ovat erittäin mielenkiintoista luettavaa. Kuitenkin kaikkien blogien vapaaehtoiset ovat jo palanneet Suomeen. Olisi erittäin mielenkiintoista lukea blogia, johon pääsisivät

kaikki vapaaehtoiset kirjoittamaan aina Tansaniassa ollessaan, jolloin blogissa päivittyisi jatkuvasti vapaaehtoisten ajankohtainen tieto Tansaniasta.

Tekemääni vapaaehtoiskyselyä voi Liikellä hyödyntää sellaisenaan tai muokattuna vapaaehtoisten kokemusten selvittämiseen jatkossakin. Etvon systeemi, jossa vapaaehtoinen kirjoittaa väli- ja loppuraportin vapaaehtoiskaudestaan on tuntunut toimivalta. Raporttien avulla myös vapaaehtoinen voi itse tutkia omissa ajatuksissaan ja toiminnassaan tapahtunutta muutosta vapaaehtoiskauden aikana. Lisäksi järjestö saa raporttien avulla vapaaehtoisten kokemuksista arvokasta tietoa, jota voi myös jatkossa hyödyntää. Kyselyä voisi Liikellä käyttää väli- ja loppuraportoinnin välineenä, jolloin vapaaehtoisten ei tarvitsisi välttämättä kirjoittaa kokonaista raporttia.

7.3 Lopuksi

Opinnäytetyön teko oli pitkä ja mielenkiintoinen prosessi, joka osoittautui haastavaksi ja siten myös opettavaiseksi. Aloitin tammikuussa 2013 ajatusprosessin kyselystä. Halusin suunnitella kyselyn rungon hyvin, jotta se olisi vastaajaystävällinen, mutta myös selvitettävän asian kannalta hyödyllinen. Lopulliset kysymykset muokkasin Liikkeen työntekijöiden avulla vastaamaan Liikkeen tarpeita. Kyselystä tuli melko pitkä, mutta mielestäni kyselyn rakenne auttoi vastaajaa etenemään loppuun asti. Jälkikäteen mietin, että olisin voinut asettaa osan kysymyksistä eri tavalla tai kysynyt hieman eri asioita, mutta tämä johtuu myös siitä, että tiedän, mitä kysymyksiin vastattiin. Kysymysten asettelu oli yllättävän vaikeaa ja opinkin opinnäytetyön teon aikana kyselyn rakentamisesta. Opin myös miettimään vastaajälhtöisesti kysymysten asettelua ja määrää.

Lähetin kyselyn vapaaehtoisille maaliskuussa 2013. Vastauksien vähäisen määrän vuoksi lähetin myös muistutusviestin ja pidin kyselyä auki vielä huhtikuussa. Aloittaessani analyysin, vastauksia oli 14. Kyselyn analyysi venyi suunniteltua pidemmäksi, sillä se keskeytyi kun aloin keskittymään kehittämissuoriteeni, eli Liikkeen perehdytyksen kehittämiseen. Omalla tavallaan prosessin venyminen oli myös hyvä asia, sillä

ehdin miettiä paljon aihetta vuoden aikana. Lopulta koen saaneeni vastausten analyysistä enemmän irti, kun olisin saanut vuosi sitten.

Vapaaehtoistyö on erittäin tärkeä voimavara järjestöjen kehitysyhteistyössä ja siksi mielenkiintoinen ja tärkeä aihe tutkia. Lähes jokaiselle kansalaisjärjestölle vapaaehtoistyö on jopa elinehto, ilman sitä toimintaa ei pystyttäisi jatkamaan yhtä tehokkaasti. Myös kehitysyhteistyöjärjestöt tarvitsevat vapaaehtoisia toimintaansa sekä Suomessa että kehitysmaissa. Vapaaehtoisten hyvinvoinnista on tärkeää pitää huolta, jotta vapaaehtoisia olisi toiminnassa mukana jatkossakin.

Parhaiten tietoa vapaaehtoisten jaksamisesta ja siihen liittyvistä tekijöistä saa kysymällä vapaaehtoisilta itseltään. Opinnäytetyöni on tärkeä, sillä se tuo kuuluviin vapaaehtoisten äänen ja mielipiteet vapaaehtoistyöstä. Opinnäytetyöstäni selviää myös, ettei vapaaehtoisten mielipiteiden selvittäminen ole tärkeää vain vapaaehtoisten jaksamisen kannalta. Vapaaehtoiset ovat myös kiinnostuneita järjestön toiminnasta, heiltä voi saada tärkeää näkökulmaa myös muun kuin vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen.

Opinnäytetyölläni on erityinen merkitys LiiKe ry:lle, jonka vapaaehtoisista työssä on kyse. Tuloksia voidaan kuitenkin soveltaa myös muiden, erityisesti kehitysyhteistyötä tekevien järjestöjen vapaaehtoistoimintaan. Tärkeää toimialan kannalta on myös huomata opinnäytetyöni tuloksista, että vapaaehtoiset pitivät vapaaehtoistyötä mielekkäänä, hyvänä ja antoisana kokemuksena. Vapaaehtoiset näkivät vapaaehtoistyössä myös paljon mahdollisuuksia sekä vapaaehtoisen, järjestön toiminnan että kehitysyhteistyön kannalta. Vapaaehtoiset olivat kiinnostuneita toiminnasta ja halusivat olla mukana, toimia ja auttaa omalta osaltaan myös kehittämään toimintaa. Järjestöjen vapaaehtoistoiminnan kannalta tämä on erittäin hyvä tulos.

LÄHTEET

Etvo – Esittely 2014. Viitattu 11.4.2014. <http://www.etvo.fi/esittely>

Etvo – Järjestöille 2014. Viitattu 11.4.2014.

<http://www.etvo.fi/esittely/jarjestoille/vapaaehtoinen-etelaan>

Introduction to SDA 2006. Viitattu 1.4.2014. <http://liike.fi/sda/eintroduction.shtml>

Hakkarainen, Outi & Kontinen, Tiina 2008 (toim.) Vapaaehtoisuus kehitysyhteistyössä. Kepan raporttisarja / Kehitysyhteistyön palvelukeskus, 91. Helsinki: Art-Print Oy.

Harju, Aaro 2008. Vapaaehtoistyön haasteet ja mahdollisuudet. Epilepsialehti 2/2008. Viitattu 18.4.2014.

http://www.epilepsia.fi/files/822/0208_Vapaaehtoistyon_haasteet_ja_mahdollisuudet_Aaro_Harju.pdf

Hirvelä, Ville-Veikko 2008. Ajatuksia vapaaehtoisuudesta ja vastavuoroisesta kehitysyhteistyöstä. Teoksessa: Hakkarainen, Outi & Kontinen, Tiina (toim.). Vapaaehtoisuus kehitysyhteistyössä. Kepan Raporttisarja / Kehitysyhteistyön palvelukeskus, 91. Helsinki: Art-Print Oy, 80-82.

Kehityspoliittinen kansalaisyhteiskuntalinjaus 2010. Ulkoasiainministeriö.

Kontinen, Tiina 2007. Learning challenges of NGOs in development. Co-operation of Finnish NGOs in Morogoro, Tanzania. University of Helsinki, Department of Education. Helsinki University Press: Helsinki.

Kontinen, Tiina 2008. Vapaaehtoiset järjestöjen kehitysyhteistyössä. Teoksessa: Hakkarainen, Outi & Kontinen, Tiina. (toim.). Vapaaehtoisuus kehitysyhteistyössä. Kepan Raporttisarja / Kehitysyhteistyön palvelukeskus, 91. Helsinki: Art-Print Oy, 39-50.

Koponen, Juhani 2006. Kehitysyhteistyön tulokset ja vaikutukset. Teoksessa: Hakkarainen, Outi & Onali, Anja (toim.). Puntarissa kehitysyhteistyön vaikutukset. Kehitysyhteistyön palvelukeskuksen raporttisarja, numero 85. Porvoo: Uusimaa Oy, 8-22.

- Koskiaho, Briitta 2001. Sosiaalipolitiikka ja vapaaehtoistyö. Teoksessa: Eskola, Antti & Kurki, Leena (toim.) Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino, 15-40.
- Leskinen, Tapio 2008. Globaalin auttajan arvot ja moraali. Teoksessa: Hakkarainen, Outi & Kontinen, Tiina (toim.). Vapaaehtoisuus kehitysyhteistyössä. Kepan Raporttisarja / Kehitysyhteistyön palvelukeskus, 91. Helsinki: Art-Print Oy, 12-23.
- LiiKe 2014. LiiKe. Viitattu 1.4.2014. <http://www.liike.fi/liike/>
- Metsämuuronen, Jari 2006. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp Ky.
- Nylund, Marianne 2008. Vapaaehtoisuuden arvot ja motiivit. Teoksessa: Hakkarainen, Outi & Kontinen, Tiina (toim.). Vapaaehtoisuus kehitysyhteistyössä. Kepan Raporttisarja / Kehitysyhteistyön palvelukeskus, 91. Helsinki: Art-Print Oy, 24-38.
- Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.) 2005. Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino.
- Onali, Anja 2008. Vapaaehtoisuus hankehallinnossa. Teoksessa: Hakkarainen, Outi & Kontinen, Tiina (toim.). Vapaaehtoisuus kehitysyhteistyössä. Kepan Raporttisarja / Kehitysyhteistyön palvelukeskus, 91. Helsinki: Art-Print Oy, 51-58.
- Pitkänen, Niina 2010. Kehitysyhteistyötä kehittämässä. Teoksessa: Salminen, Esa; Salonen, Kirsi & Toikka, Miia (toim.). Kehitysyhteistyö nyt. Kepan raporttisarja / Kehitysyhteistyön palvelukeskus, 104. Kehitysyhteistyön palvelukeskus Keka ry, 10.
- Porkka, Suvi-Tuuli 2009. Työnohjaamisen taito. Oppikirja vapaaehtoistyön työnohjaajalle. SMS-Tuotanto Oy. Laadukasta kulttuuria vapaaehtoistyöhön –hanke (Laku). Suomen Mielenterveysseura.
- Rekola, Sanna 2008. Keka ja järjestöjen määrittelyn vaikeus. Teoksessa: Hakkarainen, Outi & Kontinen, Tiina (toim.). Vapaaehtoisuus kehitysyhteistyössä. Kepan Raporttisarja / Kehitysyhteistyön palvelukeskus, 91. Helsinki: Art-Print Oy, 10.
- Seppo, Maija 2008. Esipuhe. Teoksessa: Hakkarainen, Outi & Kontinen, Tiina (toim.). Vapaaehtoisuus kehitysyhteistyössä. Kepan Raporttisarja / Kehitysyhteistyön palvelukeskus, 91. Helsinki: Art-Print Oy, 4.

- Ulkoasiainministeriö 2014. Kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyö. Viitattu 23.4.2014.
<http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?nodeid=15339&contentlan=1&culture=fi-FI>
- UNDP 2014. Vuosituhattavoitteet. Viitattu 23.4.2014.
http://www.fi.undp.org/content/finland/fi_fi/home/mdgoverview/
- Väyrynen, Paavo 2010. Esipuhe. Ulkoasiainministeriö. Kehityspoliittinen kansalaisyhteiskuntalinjaus. Erweko Painotuote Oy.
- Yeung, Anne Birgitta 1999. Valmius vapaaehtoistyöhön. Tutkimus pelastusarmeijan mainoskampanjan innoittamista vapaaehtoistyöntekijöistä. Helsinki: Hakapaino.
- Yeung, Anne Birgitta 2005a. Tutkimustyökaluja vapaaehtoismotivaation mysteeriiin. Teoksessa: Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino. 83-103.
- Yeung, Anne Birgitta 2005b. Vapaaehtoistoiminnan timantti. Miten mallintaa motivaatiota? Teoksessa: Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino. 83-103.

LIITTEET

Liite 1. Kyselyn kysymykset siinä muodossa, missä ne olivat Webropol-kyselyssä

Selvitys LiiKe ry:n kautta vapaaehtoisena olleiden kokemuksista vapaaehtoistyöstä ja siihen perehdytyksestä

Perustiedot

1. Nimi

(Halutessasi voit jättää kentän tyhjäksi)

2. Ikä

3. Hankekohde

Mtwara

Lindi

Singida

Butimba

Mwanza

4. Vapaaehtoisjakson alkamis ja loppumisaika

5. Vapaaehtoistyön luonne

ETVO

AMK, mikä?

Yksityinen

Yliopisto, mikä?

Muu, mikä?

Ennen lähtöä

6. Mikä sai sinut kiinnostumaan vapaaehtoistyöstä Tansaniassa?

7. Mistä kuulit LiiKe ry:stä ja miksi lähdit vapaaehtoiseksi juuri LiiKelle?

8. Mitä odotit ja toivoit vapaaehtoistyöjaksoltasi?

9. Miten matkajärjestelyt ja yhteistyö LiiKe ry:n kanssa sujui ennen vapaaehtoistyöjaksoasi alkua?

Ei ollenkaan Kohtalaisesti En osaa sanoa Hyvin Erinomaisesti

10. Miksi?

11. Saitko Suomessa LiiKe ry:n toimesta perehdytystä vapaaehtoistyöjaksoosi?

Ei ollenkaan Kohtalaisesti En osaa sanoa Hyvin Erinomaisesti

12. Jos sait perehdytystä, mikä siinä oli mielestäsi erityisen tarpeellista?

13. Mistä olisit halunnut kuulla lisää ennen matkalle lähtöäsi?

14. Olitko yhteydessä Tansanian paikalliseen järjestöön ennen matkaasi?

Ei lainkaan Kohtalaisesti En osaa sanoa Jonkin verran Paljon

15. Miten yhteydenpito tai sen puute vaikutti vapaaehtoisjaksoosi ja siihen valmistautumiseen?

Vapaaehtoistyöjakson aikana

16. Millaisilla tavoilla SDA perehdytti sinut työhösi hankekohteessa?

17. Mikä perehdytyksessä oli mielestäsi tarpeellista?

18. Mistä olisit kaivannut enemmän tietoa?

19. Vastasivatko vapaaehtoistyöjaksosi työolosuhteet odotuksiasi?

Ei lainkaan Kohtalaisesti En osaa sanoa Hyvin Erinomaisesti

20. Millä tavoin?

21. Vastasivatko vapaaehtoistyöjaksosi työtehtävät odotuksiasi?

Ei lainkaan Kohtalaisesti En osaa sanoa Hyvin Erinomaisesti

22. Mitkä työtehtävistä olivat mieluisia? (Miksi?)

23. Mitkä työtehtävistä olivat vähemmän mieluisia? (Miksi?)

24. Kuinka yhteistyö sujui paikallisen henkilökunnan kanssa?

Ei lainkaan Kohtalaisesti En osaa sanoa Hyvin Erinomaisesti

25. Saitko tarvittavaa ohjausta aina kun sitä tarvitsit?

Ei lainkaan Kohtalaisesti En osaa sanoa Hyvin Erinomaisesti

26. Mikä yhteistyössä ja ohjauksessa oli hyvää?

27. Mikä yhteistyössä ja ohjauksessa ei sujunut?

28. Koitko vapaaehtoistyöjaksosi aikana

En lainkaan Vähän En osaa sanoa Jonkin verran Paljon

Hämmennystä

Mielipahaa / surua

Pettymyksiä

Pelkoa / turvattomuutta

Iloa

Onnistumisen kokemuksia

Uusia kokemuksia

Uuden oppimista

29. Minkälaiset tapahtumat saivat sinut kokemaan yllämainittuja tunteita?

30. Olitko tyytyväinen vapaaehtoistyöjaksoosi kokonaisuudessaan?

En lainkaan Kohtalaisen En osaa sanoa Olin Erittäin

31. Miksi?

Vapaaehtoistyöjakson jälkeen

32. Vastasiko vapaaehtoistyöstä aiheutuneet kustannukset odotuksiasi?

33. Oletko pitänyt yhteyttä SDA:n ja/tai LiiKen toimiston väkeen vapaaehtoistyösi päätyttyä? Miten?

34. Mikä on yleinen mielipiteesi vapaaehtoistyöstä ulkomailla ja muuttuiko mielipiteesi Tansanian kokemuksesi aikana, miten?

35. Miten vapaaehtoistyöjakso vaikutti elämääsi?

Vapaaehtoistyöstä yleensä

36. Oletko tehnyt vapaaehtoistyötä ennen Liike ry:lle tekemääsi vapaaehtoistyöjaksoa?

Voit valita useampia vaihtoehtoja

En

Olen, kotimaassa

Olen, ulkomailla

37. Jos vastasit kyllä, minkälaista vapaaehtoistyötä teit?

38. Mitä mahdollisuuksia vapaaehtoistyö tuo kehitysyhteistyöhön?

39. Millaisia ongelmia ja haasteita näet vapaaehtoistyössä?